

LUCREAFĂRUL

SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL IX — Nr. 39 (230) Simbătă 24 SEPTEMBRIE 1966 — 8 PAGINI, 1 LEU

săptămîna

centenarul academiei republicii socialiste românia

Dacă un secol ne desparte de anul întemeierii Societății literare române, din care s-a dezvoltat Academia Română și apoi Academia Republicii Socialiste Române, în câteva etape mărturisind tot atâtea salturi istorice și culturale, preocuparea fondării unei Academii românești este mai veche, cu mult mai veche chiar, coborînd în timp către leatul Musaiilor. Căci Asteii sibiene, din 1861, îi premerge, ca societate academică, Asociația literară a României, din 1845, cea care își pune ca scop „înaintarea literaturii curat zise și încurajarea autorilor...” ea însăși zămislită din Societatea literară, înființată în 1843. Dar și aceasta își avea, la rîndul ei, sorgintea într-o conspirativă societate anterioară, ce-și dădea activitatea încă de prin 1827. Intelectualii transilvăneni puneau bazele, în 1795, „Societății filosofice și necamului românesc în mare-principatul Ardealului”; în 1678 ia ființă o Academie la București, pe cînd, în 1645, se fondează, la Iași, Academia Vasiliană, școala aceea unde au învățat întâi cartea spătarul Milescu și viitorul mitropolit și mare cărturar Dosoftei. Am putea descinde încă și mai adînc în timp, către Academia de la Cotnari, a lui Despot Vodă, (1561) dacă această pogorie în noaptea timpurilor nu ne-ar aminti și viațelile care au stat în calea lumînării poporului nostru, dintotdeauna însetat de cultură, de adevăr, de frumos și de bine.

Cînd în prefața „Gramaticii românești”, tipărite în 1828, Ion Heliade Rădulescu cerea să se creeze o Academie care să desăvîrșescă limba, prin întocmirea unui dicționar, el se făcea, așadar, interpretul unor scurte și seculare năzuiri, ce aveau să se rostescă în statul „Societății Academice Române”, unde i se stabilesce această misiune: „de a lucra la înaintarea literelor și a științelor între români”. Existența a numai trei secțiuni la început, — secțiunile literară-filologică, istoric-archeologică și de științe naturale — dar și în 1879 cînd, la 30 martie, societatea primește denumirea de Academia Română, măsoară dimensiunile momentului istoric, dar indică și germele de viçoare al dezvoltării statului român modern. Ceea ce caracteriza activitățile Academiei Române de pe atunci era fondul umanistic al preocupărilor ei. Ea, încă se vedea necesitatea soluționării unor probleme ale limbii, în moment nu numai beletristic, ci și științific. O ortografie unitară, scrierea în caractere latine, trebuia să precedă desăvîrșirii unirii statale a românilor; gramatica și dicționarul urmau să fie primele monumente ale unei munci staționice.

Nume ilustrate (cum le-am putea pomeni pe toate?) au conlucrat la realizarea acestei sarcini uriașe care nu mai sufereau infirizire: Ion Heliade Rădulescu, Vasile Alecsandri, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Ion Ghica, Titu Maiorescu, Ovid Densusianu. Secțiunea istorică a numărării în rîndurile ei tot atîția dascăli venerabili și mari oameni de știință: M. Kogălniceanu, A. D. Xenopol, D. Onciul, I. Bogdan, V. Părvan și pe neașteptatul Nicolae Iorga. Lor li s-au adăugat noi și noi nume a căror enumerare ar cuprinde, dar și cu unele excepții, panteonul forțelor științifice ale vremii. Elanului cu care s-a urnit lucrul în secțiunea literară-filologică, inițial îngropat în excesele latinizante (dicționarul Massimu-Laurian) i-a urmat munca susținută de repunere a ortografiei pe temeiuri în prim rînd fonetice, așa cum gîndiseră Odobescu și Hasdeu. Cu mijloacele și luminile vremii, cercetarea folclorului la Academie s-a dezvoltat cu continuitate. Între cele două războaie, în rîndurile academicienilor au intrat scriitorii de seamă, Mihail Sadoveanu și Liviu Rebreanu. Dar și mai înainte și în intervalul numit n-au făcut parte alții. Istoria va trebui să consemneze faptul că cei mai însemnați scriitori ai neamului nostru, Eminescu, Creangă, Caragiale nu au fost academicieni în timpul vieții. Și nici criticii și istoricii literari C. Dobrogeanu-Gherea sau G. Ibrăileanu. A fost urmasia firească a opoziției pe care au făcut-o ei unei orîndiri nedrepte. Cînsîntea pe care le-o aducem este cu atât mai mare, actul postum de dreptate cu atât mai semnificativ.

În anii puterii populare, înaltul for de cultură a cunoscut o deplină dezvoltare, bucurîndu-se de grija și sprijinul neprecupțite ale partidului și statului nostru, pentru „a promova știința și cultura în toate domeniile, în vederea ridicării nivelului material și cultural al poporului”. Cele douăsprezece secțiuni ale Academiei Republicii Socialiste Române vădese într-adevăr o lărgire extraordinară a activităților științifice desfășurate sub egida ei. Alături de numeroase institute de cercetare științifică din întreaga țară, cele 34 de institute și 15 centre de cercetare, de Biblioteca și de Editura Academiei, de Centrul de documentare, de muzeele ei, de laboratoarele, stațiunile experimentale, de cei peste două mii de cercetători, desfășoară o rodnică și susținută activitate contribuind nemijlocit la opera de construire a socialismului. În zilele noastre, cadrele academice sprijină nemijlocit tehnica și producția, își aduc contribuția în învățămînt, adică în toate domeniile științifice și culturale. Filialele de la Cluj și Iași, bazele de cercetări de la Timișoara și Tîrgu-Mureș arată extinderea considerabilă a instituiției. În domeniul cultural și literar activează cu competență și cu dăruire membrii secției de științe filologice și ai celei de literatură și artă. Institutul de lingvistică, Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu”, cu publicațiile lor, iau parte activă la viața literară a țării, după cum Institutul de etnografie și folclor, Institutul de Istoria Artei constituie tot atîtea focare de „înaintare” și propășire culturală și artistică.

Sărbătorirea, între 26 septembrie — 3 octombrie a Centenarului Academiei Republicii Socialiste Române este emoționant și semnificativ eveniment în viața științifică și culturală a țării, se aliește pe avîntul nestăviluit al unei societăți descătusate de exploatare, stăpîna pe destinele ei, puternică, înzestrată cu legi morale profund umane, dotată cu o bază materială temeinică și în continuă dezvoltare. Cîntăreții patriei își au locul lor de cinste în rîndurile Academiei, critica și istoria literară reprezentanții dornici să fie utili fenomenului cultural. Prin premiile ei, prin publicații și comunicări, Academia se străduiește să dea un sprijin efectiv literaturii și literaturii, cercetătorilor minunați noștri limbi și ai folclorului nostru, unul dintre cele mai bogate și mai valoroase din lumea întreagă. Pentru totuși acestia, sărbătorirea Centenarului va însemna un imbold mai mult, o nouă dovadă a prețurii pe care o acordă partidul culturii și științei românești. De aceea, poate, împletim aceste gînduri festive cu dorința de a vedea cît mai curînd în mijinle cetățenilor, cărnia cărțile de specialitate ale Academiei. I-au fost de atîta folos întotdeauna, opera fundamentală așteaptă: Tratatul de literatură.

ȘERBAN CIOCULESCU

Citiți în pag. 7
DIN INEDITELE „ORALE”
ALE LUI G. CĂLINESCU

Gravură de ION STENDL

lucrări și zile

Toamna urmînd cursul ancestral celebrat de bătrînul Hesiod, își desfășoară din plin și pe plaiurile românești lucrările și zilele sale.

Există însă și un alt curs potrivit căruia ne este dat să fim martorii unor lucrări și zile fără asemănare.

Exercitînd asupra tuturor energiilor noastre o nelstovită atracție, acești curs face ca întreaga viață a țării să fie în flux: industriile și recoltele, științele și artele, inimile și cugetele. Certitudinea acestei ofensive generale ne-o dă înainte de toate prezentitatea activă a spiritului celui de al IX-lea Congres al partidului, vechea neobosită a Comitetului Central în înfăptuirea pas cu pas a istoricelor hotărîri.

Recenta vizită a conducătorilor de partid și de stat în regiunea Galați ne-a prilejuit cunoașterea indeaproape a modului cum acționează acest spirit creator în toate domeniile vieții.

Puterea sa de emulație colectivă se vădește pe zi ce trece. Întîlnirile înalților noștri conducători cu oamenii muncii din această regiune au pus-o cu pregnanță în evidență. Bucuria sărbătorească și marea dragoste cu care au fost întîmpinați peste tot s-au împletit în chip firesc cu o cercetare temeinică, gospodărească aș zice, a lucrurilor.

Din coridorul viu pe care zeci și sute de mii de oameni l-au deschis în calea conducătorilor, de la Făurei pînă la Tecuci, drumul s-a abătut pe aleile cooperativelor agricole de producție și prin halele uzinelor și combinatelor industriale. Se rostesc calde cuvinte de apreciere, se dau indicații, se studiază posibilitățile care să facă munca mai rodnică și viața mai îmbelșugată.

La Galați se inaugurează laminorul de

tablă groasă, prima mare unitate productivă a Combinatului siderurgic; lângă Brăila se vizitează un complex zootehnic modern iar la Cotești, o nouă instalație de vinificare. Munca neobosită a oamenilor se concretizează în realizări care ne situează pe o treaptă tot mai ridicată a civilizației.

Toamă de aceea trebuie menținută veșnic trează conștiința datoriei, sentimentul că totul depinde de munca noastră, cum deseori s-a subliniat în timpul vizitelor.

„În felul acesta, tovarăși, să puteți răspunde cu mîndrie, i-a îndemnat secretarul general al C.C. al P.C.R. pe muncitorii de la combinatul brăilene: „Iată, ne facem și noi cu cinste datoria pentru înflorirea continuă a patriei, așa cum s-o fac toți oamenii muncii, fiecare muncitor, fiecare țărăn, fiecare intelectual, așa cum trebuie să s-o facă fiecare cetățean al Republicii Socialiste România”.

Semnificația deosebită a acestor lucrări și zile prilejuite de vizita conducătorilor de partid și de stat în regiunea Galați este sporită de popasurile în locurile ce amintesc de lupta poporului nostru pentru păstrarea ființei naționale și neatîrnarea patriei strămoșești.

Mărășești, Tîșița, Jilîștea constituie momente de rememorare a unor fapte și jertfe eroice care fac din istoria poporului nostru una dintre cele mai sfinte moșteniri pentru generațiile de astăzi și cele ce vor veni după noi.

La Mărășești un cor uriaș intonează „Imnul eroilor căzuți”. Melodia și versurile dau o aură solemnă amiezii domoale de toamnă, vin parcă de departe, din străfundurile istoriei noastre ca un murmur adînc, răscolitor. Trece la mișcarea largă a imnului corul de la cadentele

energice ale altă de înflăcăratului cîntec patriotic „Pui de lei”!

„Eroi au fost eroi sînt încă
Și-or fi în neamul românesc...”

Cuvintele poetului își află o nepieritoare confirmare în înseși bălăile care s-au dat pe aceste meleaguri. Evocarea lor ne amănăsează profund iar cuvintele de pilduitoare cîntare a trecutului nostru eroic rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu ne îndeamnă la noi izbîni în munca de fiecare zi pentru propășirea națiunii române — cel mai fierbinte omagiu pe care-l putem aduce vitejilor noștri înaintași.

Partidul Comunist Român, împlinire epocală a zbuclumatei dar demnei noastre istorii, păstrează și cultivă cu sfințenie aceste glorioase tradiții de luptă, însușind tinerelor generații o înaltă venerație pentru tot ce ne leagă peste veacuri de legendarii noștri străbuni.

Ca poet pentru care „a patriei cîntare” reprezintă cel mai de seamă comandament moral și social vîd în patriotismul partidului comunistilor un neseat izvor de energie spirituală, de dăruire generoasă în numele nobililor idealuri ale poporului constructor al societății socialiste și comuniste.

Aceste lucrări și zile pe care am avut fericirea să le trăiesc în timpul vizitei iubitorilor noștri conducători se înscriu în forul intim al ființei noastre ca unele din cele mai curate și mai frumoase impulsuri creatoare. Ne integrăm astfel cu noblete în elanul patriotic însuflețitor pe care îl generează fiecare întîlnire cu conducătorii de frunte ai partidului și statului nostru.

NICULAE STOIAN

distinguo

poezia miturilor

Orientările lirismului nostru imediat contemporan devin din ce în ce mai numeroase. Felurimea lor, posibilă numai într-un climat cultural de libertate, îmbogățește momentul cu orizonturi neașteptate. Un astfel de orizont este lumea de simboluri și mituri antice, greco-romane, către care se îndreaptă unii poeți de azi.

Bază a culturii literare europene, miturile greco-romane se aflau în voga poezilor pentru un îndoit motiv. Mai întii, e deschiderea umanistă, la care îi invită glasurile cele mai autoritare ale culturii noastre. Și umanism înseamnă nu „omenie” sau „umanitarism”, cum se crede uneori, ci anti-dogmatism religios sau felurii raționalist, deci libertate și interes firesc în cultivarea formelor de spontaneitate ale naturii omeniești, poezii contemporani au putut merge nestîngerii, între altele, la suma spirituale, pe care ne-au transmis-o miturile antichității.

Pe lângă aceasta, în ordinea expresiei, mitul, ca rezultat al viziunii, este vocația supremă de poet. Ajunge sau nu ajunge să-și constituie o mitologie proprie, aspirația de totdeauna a poezilor lor este creația mitologică, adică la adopția colectivă a ficțiunii lor. Și chiar cînd nu izbutesc, ei manevrează tot mituri, însă embrionare. Căci, după știința mai multora, dar după formularea lui Ernst Cassirer, metaforele care specifică exprimarea poetică nu sînt decît „mici mituri”, în timp ce miturile reale, adoptate de sensibilitatea publică, sînt „metafore uriașe”.

Nici nu s-ar fi putut așadar ca, în împrejurările de favorizare a aceluia unei culturi larg umaniste, dată fiind și natura metafizică a poeziei, reprezentanții ei să fi rămas închiși la marile simboluri antice, care înăuntru de două mii de ani cultura universală. Astfel, un poet cu totul modern, cum e azi Nichita Stănescu, poet îndosebit al experiențelor de cunoaștere a limitelor conștiinței proprii, reluînd din fondul comun al culturii mitului Minervei, a publicat mai anii trecuți (v. Contemporanul, poezie 1964) versurile următoare: „Această tină femeie aspră/ va deveni zeită/ Ochii ei mari, privirea ei în globuri negre/ sandaia ei ce-nmărmurește/ sub pas, plecată, lama ierburii/ îmi spun că ea va deveni zeită/ Și frunzele pe ramuri, deodată/ foșnind deasupra ei se fac de fier/ de fier ca sabia curbată — creanga/ pe care ea o dă cu mîna-nlătură/ Desigur ea va deveni zeită/ desi acum e numai asora/ și tinăra femeie cu ochi mari/ Chiar lacrima din ochiul ei cînd pică/ străfulgerînd spre miezul sferei mari/ în fier de glonțe pe preschimbă/ Eu sînt și sîtu cum în curînd/ această tinăra femeie aspră/ va deveni, va deveni zeită/ și-n brațul drept va tine-o rază de lumină/ schimbăt-o-n lancea grea de fier/ Oriacintăna percepției poetice a lui Nichita Stănescu asociată vechiul mit al înțelepciunii, pe Minerva, cu mitul nou, pe cale de constituire, al muncitorilor zilelor noastre, nouă Minervă a unui av de fier. Desi necomentată în apariție, poezia citată umple de fier actual o fină mitologie semnificativă de altă parte și una din orientările lirismului nostru contemporan.

Că e vorba în adevăr de orientarea mai multor poeți, recitînd volum Orăș și țară (1964) al lui Rodu Cărneci stă mărturie. Fie în versuri, cărora e le zice Către Apollo („Ruga unei tinere fete”), fie în altele ca Orfeu fără Euridice, acest poet umblă de asemenea printre celebrele ficțiuni ale anticii și nu fără chezură.

„Ruga tinerei fete” Către Apollo vibrează pînă dincolo de momentul lecturii: „Vino, tinere zeu/ te-astept la marginea ferii/ mi-e dor de un timp de sunete/ furat din pădurile verii/ iată, iarba cu umbrelor se-adună în pat răcoros/ pîndindu-mi genunchii și umerii/ preafrumosule, vino frumos l/ Pentru tine mi-am pus olbe veșminte/ și pe frunte aprinși trandafiri/ mi-e obrazul străveziu ca visul/ și, de-astept, străvezi subțiri/ vino, sub pomul meu nimeni n-a cîntat/ iar roua de cer e numai a mea/ te-astept, zburătorule, o string în pumni, vino și-a bea. // După ce-mi vezi limpeză singele/ și stelele se vor întuneca — fete geloză — cînd po-

VLADIMIR STREINU

(Continuare în pag. 7)

cezar baltag

În basmul românesc Tinerete fără bătrânețe și viață fără moarte acest adevărat rival în proză al Mioritei, autorul versurilor de față a aflat liniile direcționare care l-au apropiat de substanța viitoare sale cărți.

Motivul plînsului de dinaintea nașterii, imaginea calului — profet (atît de frecventă în folclorul nostru), care știe tot și rostește sentințe născute, fascinația pe care fectorul de împărat o încercă față de teritoriul promis al „vieții fără de moarte”, și căutarea sublimă a acestuia, o năvălă și surprinzătoare anticipare folclorică a principiului relativității timpului (eroul basmului trăiește „vreme vitădă” în paradisiu, în fine, aflat, în timp ce în lumea căreia a încercat să i se sustragă vremea își continuă cursul devasta-toare) și, în fine, renunțarea la eternitate și întoarcerea cu nostalgie (în timpul acestei călătorii înapoi, al acestui tulburător „anabasis” folcloric, eroul îmbătră-nește marginea în lumea fără miracole, cu prețul reintrării în imperiul timpului, și în consecință al morții, toate acestea fac din basmul amintit, un document special al spiritualității noastre.

Așa cum se poate vedea din fragmen-tele de față, în poemul inspirat de acest basm, folcloric este (după cum e și firesc) numai punctul de pornire. Publicând două secțiuni (Dragostea și Moartea) din viitoare sa carte, autorul versurilor de mai jos speră să se poată obiectiva și de-tasa oarecum de lucrarea începută, spor-rindu-și poate, în felul acesta, șansele de a ducere la bun sfîrșit a unui proiect obsedant.

C. B.

dragostea o femeie locuită de sete

O femeie locuită de sete
luminează golul cuvintului:
spune-mi, de ce te aștept,
spune-mi, de ce
îmi legi gura,

de ce rîzi,
de ce te întuneci,
de ce mă înnoptezi
în trupul tău
de eroare?

Un om cu oase de sete
numără arborii.

Există setea. Ea are dealuri de sete,
ea rostește cuvinte de sete.
Cine ești?
Cine ești?
Cine ești?
Setea înnoptează în mine
ca într-o gresie.

O femeie cu picioare de sete
numără pietrele.

Tu ești vară, le spune. Tu ești viscol.
Tu ești liniște. Tu nu ești nimic.
Tu ești întoarcere.
Pe tine te iau de bărbat.
Pe tine te voi naște.
De tine nu-mi voi aminti.

Și deodată
în țipăt de crin torturat
fața ei explodează
și se oprește
și tace
și cu privirea în gol
zîmbește nimicului.

dragostea

Sete.
Setea cea mai înaltă
pe care carnea o
poate cunoaște,
sete dintii
și sete de pe urmă,
sete de niciodată
și sete de acum împietrit
și în viscol de sete începe
neistovitul cutremur,
sfînta, devastatoarea
agonie în celălalt.

Ancorați în nimfe, o
îngeri,
Leda zboară aspru
cu lehăda:
mă sting, mă sting,
vai mie,
leii pustiei mă pradă,
da, leii mă pradă foarte.
Loviți acest dulce vrăjmas
care îmi secără vinele,
el sapă fintini de sete

în mine
și bătaile inimii mele
nu pot să-l alunge.

Oh, sufletul meu este vesel
în setea sa
ca un incendiu ce-și arde
sie-și ființa.

Bucurați-vă,
câci iată mările scad
și inima noastră bate mai tare
și se lărgeste
și buzele noastre au devenit
lipitori
și degetele noastre sint limbi
șuierătoare.

Bucurați-vă,
cămilele nisipului ard,
cocoșele lor sint în flăcări
și noi cîntăm
și nu ne mai știm marginile
și fiicele sete ne poartă
pe brațe
și din fițele lor curg
izvoare de sete.

Cine sint aceștia
ce zboară ca norii
și lumina trece
prin coastele lor
și prin gurile lor
curge
nimicul
și în pupilele lor
fac cuiburi păianjeni,
și în pletele lor clocesc ouă
de vasilisc?

Fulger negru în măduva
spinării cerești:
în vertebre îngheață
trecutul.

Treceți,
treceți la porți,
scoteți afară
cenușa,
iată, zăpada e roșie,
minotaurii sfișie
raiul,
un strigăt puternic
înaintea lui Unu
și el explodează
în tigri,
lumea e o gură deschisă:
limită... limită... limită...
dumnezeu se sparge,
dumnezeu se sfișie,
dumnezeu se aruncă în toate
părțile

dumnezeu se leagănă încoace
și încolo
ca un nebun spîzurat.

moartea eu sînt

Eu sînt
și afară de mine
alta nu este.
Nu voi sta văduvă.
Tu ești mirele meu.

Eu sînt firul care iese din tine,
viermele meu
de mătase;
eu sînt giulgiul tău
cosmic
pe care îl țevi,
o, nepot magic
de flutură;
eu sînt ancora ta în primordial,
geamănușul meu,
necșirșit, decît mine
mai tînăr;
eu sînt ciocănitorea
căruntă
care lovește
în trunchiul alb
al hazardului;
eu sînt bicul
care te mină
și te îmbrățișează
și nu te lasă să fugi.

De ce îți stingi fața,
leopard
născut din femeie,
ce viscol abate
privirea ta
de la mine?

Lovită e inima mea
și s-a uscat
ca floarea,
oasele mele se despart
de carnea mea,
în vînturile patru
strig
după tine
ca șarpele zornăitor de nisip,
ca vipera bici
a faraonilor,
oarbă, amăgitoare,
pustie,
cu ochii sașii,
cu diademă în trepte,
cu gîtul inelat
și privirea sfioasă:

Chemați, aduceți Vulturul
șovăitor
cel a cărui umbră întinsă

îmi acoperă zilele,
cel cu ochi de aramă
și inimă îngîmfată,
cu obraz de marea
și singe de leopard,
cel departe de mine, șarpele
nerecunosător,
cel ce locuiește sub zgomotul
inimii mele,
pustiul ieșit din femeie,
furișos de aur,
în al cărui ochi sting
o mie de ani
sint ca fumul,
ca ziua de ieri
care a trecut.

Chemați, aduceți Fluturile
năvălitor
aduceți războinicul cu suflet
de flutură,
vitezul de zăpadă care
se teme de mine,
cel care strigă din palma mea
după ajutor,
cel ai cărui ochi se deschid
ca meduzele,
și sint mari o secundă
și nu mai
sint.

Chemați, aduceți la mine
oul de spaimă,
adăpostul meu, neliniștea mea,
Dumnezeul meu în care mă încred
nămolul meu,
mierea mea,
scorpionul meu,
fărîna care mi-e scris s-o iubesc,
da, să iubesc pulbera
lui, pieritoare.

Chemați, aduceți la mine
amiralul de secetă,
aduceți la mine focul
imperial,
care mă mistuie dinainte
de clipa
nașterii sale,
care se sprijină de mine
încă din mitra
întîiei mume,
încă din coapsele Evei
e mirele meu.

și femeia a întins mîna

Și femeia a întins mîna
asupra lui
și ochii lui

au zburat înăuntru
A întins mina
asupra lui
și auzul lui
și a căzut înăuntru.

A întins mina
asupra lui
și el se surpră
în sine,
fără grabă se surpră în sine,
se oprește
și sare din sine,
orb de spaimă
sare din sine
și aleargă
și e tot mai departe
și departele naște departele
și departele totul asfixiază,
timpul se usucă,
timpul e orb,
timpul nu mai ajunge pînă la
mine
unde e seara? unde e dimineața?
nimeni nu mai strigă numele meu.

Și totuși fața femeii nu se întoarce
și mina ei tot întinsă stă.

A întins mina asupra lui.

Somn, nebulie de somn,
erupe craterul somnului,
drumul plutește în somn,
se lasă marea leșie,
cinepă lichidă de somn
topește memoria
și ochiul
îngheață în alb,
alb dincolo
de limita albului,
alb cu alb, alb orb,
alb plin de întuneric,
alb fără nădejde
ca smoala,
alb pentru totdeauna.

Și totuși fața ei nu se întoarce
și mina ei tot întinsă stă.

A întins mina asupra lui
înapoi,
la izvoarele fugii
unde curge fintina nimicului
acolo pasc leii nimicului
și spațiul se face de piatră,
acolo pasc leii nimicului
și piatra adapă nimicului
acolo pasc leii nimicului
și nimicul în nimic se dizolvă
și nimicul macină umbra
nimicului
și nimicul spală urma nimicului.

Și totuși fața ei nu se întoarce
și mina ei tot întinsă stă.

ioana diaconescu

miorița

M-am prins mireasă unui brad
Și-l ascultam îndrăgostită către lună.
El sprincena cu negru apele în vad
Să cînte pentru nuntă împreună.

Prin el, viori urcau într-o coloană;
Un foc de-mbrățișări îmi da țircoale.
În ramuri cerbii s-au oprit din goană
Și munții au primit poruncă să se scoale.

Eu mă tot alungam în sus la fruntea lui.
Pămîntul mă urma cu ierburi și răcoare;
Creștea un cer de fericire vast și amărui
Plîns de săruturi de candoare.

Eram atît de mult mireasă, că-mi părea
Că-n jurul meu bat codrii mari de miri
Cum vin din biblie șiraguri, niși de stea
Nuntașii puri la Nord pe minăstiri.

Ci cînd am dat să-mi beau paharul sfînt
De datină umplut și lună peste beznă
Sunîndu-și clopoțelul, în ureche, de argint
Floare de munte, Miorița, mi-a pascut la
gleznă.

să fie septembrie!

Să fie Septembrie în toate diminețile
Cu pomii nebuni de poveri dulci;
Să intre orașele cu străzile, cu arborii
Și tăcerile,
Să intre, spun, orașele în Septembrie;
Guri de primăvară să fie drumurile cînd vin
copiii,
Prin șesurile Moldovei să se retragă arăturile
În munți să fie Septembrie și să se vindece
apele.

Dau dezlegare și libertate
Tuturor păsărilor să plece din țară,
Dar pentru ultima clipă
Să soarbă din pîrae, să se odihnească.

În numele cuiburilor materne
Care s-au clădit în arbori, în streășina mea
Să fie Septembrie în dansul meu
Și-n ochii buni ai mamei
În care eu ard mereu ca anotimpul în floare.
Să fie Septembrie de fructe și focuri
O lună de sărbătoare!

cu lume

Un pui de vultur, după ieșirea din găoace
E la începutul lumii;
Așa cum se holbează
Și se cutremură
E semn că va începe să-și răzbuine
Prin cer și peste lume
Singularitatea cu prima lui bătaie de aripă.
...Cînd i-am întins un deget
Mi-a smuls toată mina
Și-a gustat întîia dată
Pustiul morții și lăcomia foamei.
O, de-ar avea putere să plîngă...

și ce-ar fi?

Ce-ar fi dacă n-aș crede în apă?
Ar scîrții pădurile de sete,
Pietrele s-ar măcina,
Luna ar fi neagră,
Păsările ar avea glasul gros,
Și-ar fi peste tot un plîns fără lacrimi, —
Plîns fără pupile,
Ar fi în toate părțile adîncile orbite

Care nu știi dacă plîng, ori dorm, ori strigă.
Începînd cu fluviul și terminînd cu lacrima,
Cred în tine apă
De la ploaie la dragoste...
Ce-ar fi dacă n-aș putea plînge?
Îmbrățișai-mă repede!
Că mi-i frică de sete!

rotund

Dar către fruct, la rotund,
Ajung prin jertfă, prin pupile, profund.
Ca la circ, unui minz, după fiecare izbîndă
Dați-mi ceva dulce, un sărut, o lacrimă,
O muștrare blindă.
Să-mi puneți uneori notă mare,
Că mi-i teamă de victorii și soare,
Și de pămînt, cînd mă consumă
Pînă la somn, pînă la ceață, pînă la spumă...

ION STENDL: „Păsări pe floarea soarelui”

elena zarescu

sens

Se macină-amar'
noptile,
fulgerate mereu de privire,
trec virstele
albe
dincolo de știre.
La ceasul de bronz
prelung aud
rădăcinile cum îndoia

verdele crud
în ochiul albastru
de ploaie.

Spre zorii limpezi
cu mine suie
neliniștea bătrînului
secerat
sub statuie.

Cumpăna —
tăcutei fintini,
înfigînd umărul în cer,
trage stelele
prin singeratele miini
de nu mai pier...

apartenența

Mulți, tare mulți oameni
mi-au mîngîiat fața,
mîinile, părul;

Din ochii lor,
din vorbe simple
Am dus spre mine adevărul.

La marginea nopții rosteau
cît de curat
să mă clădesc —
neclătinată să fie treapta
de pe care cînt
și-i privesc.

De-atunci,
mereu legănată de-un cer
bat alte cărări pe-ntinsul pămînt,
ii caut
pe părinții părinților mei
cu înn rotunjit de cuvînt.

Țiți port cu mine
nu cred
vreodată s-o știu,
ci îi visez —
multime
de cite-ori-ncep
să scriu.

alecu
ivan
ghilia

moartea bătrânei

Bătrânele satului cu Fătărica în-
tre ele o așteptau în poartă. Erau
acum mai multe, învinetele de frig,
cu bocanci în picioare și ciorapi
grosi de lână, îmbrăcate în negru
și, cum văzură mașina oprind și
pe ea coborînd, o înconjurară în-
dată, o luară și-o duseră spre casă
fără o vorbă; nici ea nu întrebă
nimic nici ele nu-i spusă; se o-
priră în cornul dinspre miază-zi a
prispiei; una care ținea un cofel
în mână se desprinse și porni la
fîntînă. Negostina se uită după ea
și vru să urce pe prispă, să intre
în casă, dar cineva o prinse de mî-
nă și ea se oprî, așteptînd. Din casă
nu se auzea nimic, geamurile erau
neacoperite, în toată ograda în a-
fară de bătrîna nu mai era nimeni.
Își simți plîna-n gît bătaie inimii
și trase cu urechea spre poartă, la
pașii lui Andrei care scrițiau prin
zăpadă apoi se lăsă condusă mai
departe, bucuroasă c-o așteptaseră
și-o dădeu, unde? oriunde, numai
să amine, să îndepărteze (acum
cînd nu mai era nici o scăpare,
după toată graba de la-nceput) mo-
mentul cînd avea să pășească pragul
casei și să se trezească singură
cu bătrîna. Oare au mutat-o din
pat? A strigat după ea? A che-
mat-o? Bătrîna care o ducea și
întînd-o de mîna, era o femeie hăt-
loaie, zbîrcită, cu fața împietrită
și gravă, cu neputință să știe ce
gîndește. Trase cu coada ochiului
și văzu că și celelalte arătau la fel
de grav, parcă s-ar fi pornit într-o
procesiune; mergeau țepene, cu
frunțile sus, cufundate în tăcerea
lor telurică și prima din cap sovă
o clină în dreptul intrării, întoarsă
c-o vedea deschisă prin care se
cădea tînda goală, cu podelele gal-
bene; făcu un semn cu bratul ca
și cum ar fi aruncat ceva în ograda
și porni mai departe. Cineva
desfundase zăpada făcînd o pîrtie
îngustă de jur împrejurul casei și
una cite una. Fătărica înainte și
celelalte în urmă, cu ea la mijloc,
ținută de mîna din spate, de înso-
țitoarea sa, înconjurară casa în tă-
cere și se opriră în cornul prispiei
de către miază-noapte, la intrarea
în prîlpică. Intr-o parte era o coș-
melie de scînduri, magazine, cămară
și depozit de boarfe și vechituri, în
cealaltă bucătăria de vară, cu pe-
reții lipiți, cu lut pe jos și Negos-
tina îi trecu prin cap că nu mai
intrase aici de la sfîrșitul toamnei,
de cînd se lăsase frig și soacră sa
se mutase cu bucătăria cu tot în
casă, înfîi în camera din stînga
tînzii, apoi în odaia ei, să facă e-
conomie de lemne. Vor să-mi spună
ce trebuie pregătit, care-s obi-
cuiurile și se feresc de Andrei —
gîndi. Poate și de Nelu. Și pe Nelu
îi consideră străin. L-au lăsat sin-
gur în casă și-au ieșit în poartă
să mă aștepte. Uf — își spusă —
și-o apucă frigul. Un tremur scurt
îi străbătuse spatele gîndindu-se la
ghețăriia din prîlpică.

— Găina! strigă dintr-o dată
Fătărica atînsă ca de un duh neș-
tuit, oprită în capătul sirului și
celelalte se precipitară toate. Două
deteră înapoi, se infundară în tro-
ian și se repeziră la poartă. Negos-
tina nu-nțelese, dar își aminti că
orăntăniile erau nemincate. Nu se
îndurase nimeni să le arunce un
pumn de grăunțe. Vai de mine —
își spusă reîntrînd în grîile ei tă-
rănești — toate se prăpădesc. Tre-
buie să-l spun lui Nelu să facă ce-
va sau vind tot și mă mut în lo-
cuința școlii. Vru să strige la una
din bătrîne — mama lui Hăndrabu-
lă de la grădiniarie — care se-nor-
cea cu cofelele cu apă, să umple
treuca la găini dar în clipa aceea
poarta păru că se ridică de la pămî-
nt și zburlă în sus. Una din babe
intrase înăuntru, speriasă gîndindu-
și toate-i sărise în cap, cotocodînd.
Huss! Ptiu, gobale, bată-vă focu —
chiră! bătrîna.

Cealaltă, în usă, le păzea și nu
lasă.

— Neagră, fa hăi — îi dădu de
grijă.

— Nu-i nici una neagră — anun-
ță baba din poartă cu aceeași chiră-
lială în voce, parcă avea gura
plină de fulgi. Pe care ciorile s-o
aleg?

Ai orbul găinilor? Boldeste bine
ochii!

— Neagră, tu, hăi. Neagră cu
creasta bătută, strigă ascuțit cu-o
voce metalică, neașteptat de seve-
ră și de puternică, bătrîna cerșe-

toare, jumătate femeie, jumătate
bărbat, oprită în ușa bucătăriei de
vară și, schițînd din nou semnul
aceia ciudat, își zvrîli bratele scu-
turîndu-le în aer, parcă ar fi le-
pădat un șarpe de pe ea. Tropîi
din bocanci cutremurîndu-se din
tot trupul și mormăi ca pentru ea,
c-un glas schimbă, stîns pînă la
săopț: Găina neagră, apă neince-
pută, cărbuni stînși din ochi a-
prînși!

— Babă lăută,
nebătută,
slută,
cu dinții rinjiți — reluă pri-
ma din spatele ei și toate babele
întreuseră se porniră în cor înghes-
sulîndu-se în ea și-o împinseră spre
usă:

— Cu dinții
ca greblele,
cu coplele
ca sitele.

În cornul casei îi zări pe Andrei
cu pălăria pe cap, împietrit de
stupefacție, urmînd procesiunea.
Îi făcu semn să dispară. Nu știu
dacă o văzu și el sau nu, intră cu
expresia aceea de stupeoare incre-
mentă în față, luată de pe chipul
lui și înaintea ca să fie atență la
ce trebuia, pîndi în jur, trăgînd cu
coada ochiului să vadă dacă a ob-
servat cineva. Au văzut-o plecînd,
acuma au văzut-o venînd cu el,
oare ce cred? Și cînd, dumnezeu-
le! Nici cea mai stricăță dintre
stricățele lumii n-ar face așa ce-
va, stia prea bine și-avea s-o sim-
țică uciagîtor cînd limbile lor ascuți-
te vor încene s-o foarfece. Ah, as-
ta-i — își spusă — și căldura us-
cată care venea de la soba încin-
să ca-n zilele cînd pregătea cuptor-
ul pentru pline o izbî năucitor în
obraji făcînd-o să se oprească. Ce
dumnezeu, ce se petrece aici?

— Nu colo. Apropii-te, apropii-te,
— îi șopti bătrîna care o ținea de
mîna și care n-o sălăbise o clipă.

Doar n-au adus-o aici să vadă
cum o scaldă Fătărica? își spusă și
se uită împrejur, căuțînd-o din
ochi pe soacră sa care ar fi putut
să fie ascunsă undeva, pe sub pat
sau după sobă, pe cuptor și să n-o
poată vedea. Ce-s nebune? se în-
trebă și dintr-o dată înțelese. Își
încordă tot trupul și făcu un pas
înainte cu senzația netă că se a-
flă dinaintea unui plan de jude-
cată.

„Asta era — își spusă. De asta
m-au așteptat. Nu e ce de bănuim
eu, că vor să mă învețe ce am de
făcut. Să mă judece. Urmează ju-
decata — își spusă — și înfrun-
tu-se pe sine, ridică fața și așteptă
cu vipia aceea uscată în obraji,
tremurînd de încordare.

Le văzu pe toate dînd îndărăt
și făcînd un cerc în jurul ei, par-
că ar fi vicleșit că ea știe și pre-
liminariile pot lua sfîrșit. Ba chiar
nici nu mai avea tot s-o pregă-
tească. Rămînea ca un paznic sau
avocat din oficiu. Talpa Iadului
care o ținea de mîna, dar se re-
trase și aceasta.

Negostina rămase în mijloc, ho-
rărită, dacă va fi cazul, dacă o vor
forța, să le mărturisască tot. Sînt
femei, au fost tinere, au avut și
ele bărbați, soacre, nu se poate ca
măcar una să n-o înțeleagă.

— Fă cruce și spune tatăl nostru
— îi porunci cea mai bătrînă din-
tre judecătoare.

— Sînt necredincioasă — spusă
Negostina.

— Fă cruce și spune — repetă
bătrîna de-a surda.

— Nu cred în dumnezeu — ex-
plică Negostina. Lăsați-mă să plec.

— Inima îi bătea cu putere și oda-
ia se micșora în jurul ei.

— Auzi că nu vrea să stea — o
înghințio păzitoarea ei pe Fătă-
rica.

— Să stea — hotărî Fătărica.

— Dacă nu rămîi, nu se alege
desfăcătura — o lămuri Talpa Ia-
dului și strigă la Fătărica să se
grăbească.

Fătărica se chină pe lăboarele ei
de uranștan dinaintea plitei,
scose o ulică neagră de la sîn, o
scufundă în coșulele cu apă proaspă-
tă, neîncepută și-n văzul celor-
lalte babe, apucînd cu degetele pe
rînd cărbunii aprînși, îi lăsă să ca-
dă c-un sfîrșit urz în ulică și-și
începu descîntecul:

— Lună aă de dimineată s-o
sculat, aă

s-o-nchinat, s-o spălat

la soarele nopții s-a-nchinat
Maria lui Toader Ignat-ușăă
și-a purces
pe cale aăă, pe cărare
și cînd a fost la miez de cale
și de cărare

s-a întîlnit cu Baba-Oarba,
aăă și Baba-Oarba de dînsa
s-a apropiat

de mîna dreaptă o luat-o
fața i-o-ngălbenitu

ochii i-o-mpăienjenitu

vîaga aăă i-o dîmicat

mîntea i-o-nțunecat

în grupa cu spîni o aruncat-o
de ceasu morții o dat-o...

În momentul acela usa se izbi de
perete și-n încăpere intrară cu su-
fietul la gură cele două bătrîne
pricățite, cu bertile pline de găi-
ni și fulgi țîndu cîte-o găină în
brațe. Gîfiau și-arătau de parcă
le-ar fi fugărit cineva. Poate l-au
zărit pe Andrei și-au fugit de el

— își spusă Negostina și văzu că
amîndouă găinile erau nevre. Una
picioare în jos și zveiea din
picioare ceea ce însemna că în fu-
ria ei, să n-o sgrețene și să-i scoa-
tă ochii cu aripile, bătrîna îi răsuci-
se cam prea tare gîtul.

Fătărica se ridică tîndu-se cu
o mîna de sold, continuînd să bol-
borească, lăbărtată, snavchie și
hucete, cu nasul plin de negri, mol-
făind cuvintele într-un fel ciudat,
parcă și-ar fi mestecat dinții și
glăsi el avea și el ceva ciudat.

ghiorțitor, răgușit și prelung ca
de cîine șeriat. Lăsă ulica ne-
plîță, ochi găina cea vie și înhă-
țînd-o brusă cu-o mișcare îndemni-
natecă și sigură, o sălță deasupra
capului, în aer, s-o vadă toată lu-
mea apoi îcni parcă ar fi primit
un ghionț între coaste și-o coborî
pînă în dreptul plitei. Simțind căl-
dura, găina începu să se zbată.

— Uicide-o ca pe șarpe!

— Și nouă o să ne vină rîndul,
și nouă, aaaa — tipă Fătărica pre-
lung, dînd ochii peste cap și tot tru-
pul îi tresări de convulsii. O dată cu
îpătul, scose o andrea ascuțită la
capete, străpuse capul găinii în-
pîndu-i ochii și potrivînd ulica
dedesubt să se scurgă singele din
ea, repetă de mai multe ori îm-
punsătura, din ce în ce mai sălba-
tic și mai delîntăuit:

— Huși gobale neagră
ciumă lăstugă
neagră pentanugă.

Negostina închise ochii. Își simți
mîinile stropite de singe fierbinte
și simți că i se face rău. Tremura
toată și nu știa ce-i cu ea. Ar fi
fugit de grabă dar nu avea putere.

Vicioarele îi erau de piatră și cu-
vinele vrăjitoarei ajungeau oină la
ea ca printr-o vată îmbibată cu
singa:

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

— Ia-ți lanturile
urile,
făcăturile
și-aruncăturile!

— Făcăturile de lună nouă —
bolborosea Fătărica —
făcăturile de la sfîrșit
de la ivit
cară-te cit calea
și durerile îți la
din cap
de sub cap
din rîrunchi, din trunchi
din ochi
de deochi
din mîni,
din piept,
din rîrunchi
și mădule
plîna-n degetul cel mare
de la picioare.
Din creștet pînă-n buric
pînă-n degetul cel mic.
Durerile de mi-i lua

epoca plinsului. Plineaga aproape fără să se simtă, cu pleoapele pe jumătate căzute, cu ochii trași înăuntru, morți parcă și fața nemiscată, goală, la fel de moartă și din crăpăturile negre, ca dintr-un pământ uscat, pirjolit de arșiță, lacrimile țșneau într-una, cu o putere uimitoare și se scurgeau în jos pe timpurile scobite, de argilă murtă, udind nera.

Negostina o privi și dintr-o dată totul alina în fața ochilor ei: se trezi leșind dintr-o pădure întunecoasă, dintr-un tunel sau din ceva care-i amintea de labirintul din vis, în soare și revăzu cu o înspăimântătoare claritate lucrurile orbitoare a soselei și-ai necarearea cu mai orbitor sub roți, ca o cădere interminabilă în gol, cu clătinările bruște dintr-o parte în alta, cind mașina vira la cotitură. Înainte de asta, își mai aminti, i se făcuse sete. Se oprise la o fântână, lăsase valiza jos, lângă bălăuța care se zvinta la soare și băuse cu lăcomie. Apa era rece, îi tăia răsuflarea și ea bău pînă la ultima picătură. Scufundă cina din nou în cîntură, se feri să nu stropescă geamantanul și aplecîndu-se își turnă apă în pumni și dădu pe față. Își udă gîtul și timplele și se stropi și-n sân și se răcorească, apoi merse mult, tot merse și de oboseală i se părea, înainte de a opri și de a urca în cabina camionului, că soseaua îngustă de asfalt, bombată la mijloc, cu zona îngrijită, căpătușită cu iarbă, pe lături, se clatină și vine peste ea. Se gîndea la Tom, unde putea fi, unde-l putea găsi și soarele o bătea în creștet, frigîndu-i ceafa. Pe neașteptate, un huruit înfundat o făcu să întorcă fața. Se uită peste umăr și văzu un camion cu prelată țărcaț, verzuie și botul lucind în soare, urcînd la deal. Camionul o ajunse și-o lăsă în urmă și-o clipă ci trecu pe lângă ea, din spate, prin prelată deschisă, o priviră aliniată chipurile osoase, înalbite de colb ale unor soldați, chipuri șterse, comune, scufundate pînă la ochi în cânti. Dacă ar fi fost mai curajoasă ar fi făcut semn cu mina postă oprea vreunul și-o lua și pe ea. O dureau picioarele, nu mai avea mult pînă acasă, dar era o groază dacă ajungea mai repede.

Pășe din nou pe asfaltul lucios, fierbinte și după cîtiva pași auzi un alt huruit.

Se trase la o parte, se oprî și așteptă.

Camionul urca în viteză, voia să le ajungă pe celelalte și ea se gîndi că n-o să oprească nici a-cesta. Era descoperit, întrucît din lăzi și-n cabină nu erau decît doi soldați: cel care conducea și altul în cămașă, cu mincele sulcate, rezemat cu cotul de geamul deschis cîntînd dintr-o muzicuță. Amîndoi se uitară la ea și le făcu semn cu mina să oprească. Îi văzu pe sofer spumînd ceva celuilalt și celăalt dînd din cap și cîntînd înainte. Și minune! Camionul încetini viteza, așa a început, ce mai voia ea acum era înțuțit, nu se mai putea schimba nimic și-și dădea seama că degeaba îi ascunsesse pentru că Tom tot nu se întorsesse și n-avea să se mai întorcă sau în tot cazul ea nu mai avea să-l aștepte, orice ar spune bătrîna. Prostii! Blestem mai mare decît minciuna în care trăise pînă atunci nu exista și nu putea să existe. Soseaua aceea era singurul lucru concret și trebuia să se opună din toate puterile să-și forțeze mintea să oprească rostogolirea dementă și-amenințătoare. Soseaua îi lunecă din nou în amintire prin fața ochilor, se derulă cu viteză, lăcnoasă, orbitoare, pirjolită de soare și zguduiri dese, mîrrea arcurilor sub ea o aruncă mereu în afară, dintr-o parte în alta, din umărul unuia în umărul celuilalt, din soldul, genunchiul și coapsa soferului care-și îndesa piciorul în piciorul ei, în soldul, genunchiul și coapsa soldatului care cînta la muzicuță. Zbură mereu în afară și grîja ei era să se adune în ea, să nu izbucescască, să nu măturîtescască acolo, pe patul mîrtîrîtescării, să-și plăcuse o minține cu neruşinare, cu perfiditate și neruşinare și de vinovăția ei să-și afle babele bifitoare și să umple tot satul.

Se răsuți înnebunită și se ndepărtă de pat să oprească rostogolirea în gol, în abisul amintirii și auzîndu-și mințile, trase cu urechile în ea și se rpsuse vorba unei zgriftoare care soseba cu alta, în spatele ei, destul de tare, se pare anume că s-o audă și ea:

— Sîraca! De durere! Durerea dintr-insa vorbește — și știu că izbuchirea ei nu i-a fost lui în serios și babele nu vor pleca și n-o vor lăsa singură. Își aminti apoi că nici nu puteau. Trebuiau s-o scalde. Cîte femei o scîldau, oricite ar fi fost, orbite-ora ea să li se dea la fiecare cîte-o bucată de pînă de pomană, de-o fustă, rochie sau bluză și cine era mai cu dare de mină și bani, în afară de puțile la prohoduri, pe drum.

la cîmîtir și cite un colac și lumînare, la groapă.

— A venit preutul s-o împărtășească. E dincolo — îi spuse cineva.

— Să aștepte. Întîi îi fac o injecție, s-o lase durerile și pe urmă — spuse Negostina și știu că hotărîrea asta mai mult decît leșirea ei de adineaori, cînd era gata să spună că nu trebuia, dar nu trebuia, ar fi fost o urebură, sau nu trebuia să se potrivească cu momentul), avea să se trezească reprobarea cea mai categorică a hoasțelor și înainte de toate a soacră-și dacă ar fi știut despre ce-i vorba și ar mai fi fost în puterile ei să hotărască. Ce stupid! Rîdulaia asta!

Ce absurditate! Altită vreme cît se chinuia bătrîna și-o chinuia și pe ea prelungindu-le la amîndouă despărțirea, din moment ce așa era sfîrșitul cel puțin să-i alina durerile. Durerea fizică pentru că dumnezeu știe ce se petrecea cu ea altfel, ce simțea și trăia, dacă se mai gîndea la Tom și la cea ce ea nici nu știe că s-a întîmplat, dar a știut totdeauna, cu toată minciuna ei, c-a fost începutul nenorocirii lor sau a ei în tot cazul a bătrînei, pentru că pe Tom, cu toată zbaterea și așteptarea dementă, că și din piatră seacă dacă ar fi fost și trebuia să se întorcă, nu l-a mai văzut și n-avea să-l mai vadă niciodată. E nemaipomenită, oricum s-ar fi purtat cu mine. A trăi numai pentru întoarcerea asta, pentru revederea asta, să-și dovedească ei însăși și lui nu numai că a așteptat puțin atîtă credință în așteptarea asta, dar m-a făcut și pe mine să-l aștept și să-mi fac din fidelitate și devotament o virtute și-acum, dacă se chinuie atît și e cîntîndu-i eșafodaj a căzut, sau pur și simplu are dureri atît de mari, atît de cumplite că nu mai conțetează nimic. Morțina e singurul leac. O s-o liniștescă și poate o să uite.

Îi făcu injecția înfiorîndu-se de atîngerea cadaverică a brutului ei și ea păru într-adevăr puțin cîte puțin că se linișțete, rămase o vreme nesfîrșită cu ochii pierîți în tavan, apoi ea și cum i-s-ar fi arătat ceva acolo, îi făcu semn să se apropie.

— Ce-i, mamă?

— Adă-l pe Miluță — șopti bătrîna.

Negostina se întinse peste pat, smulse din rama oglinzii fotografia veche, decolorată (de altfel singura care se păstrase de la Miluță) și i-o înfipse între degete, observînd niște pește mari cafenii, ca o eroziune subterană, pe care nu le avea înainte. Degetele îi erau noduroase, se scurtaseră și se subțieră (ea toată se scurtase și se împuntesc, devenind atît de usoară c-o purta de săptămîni de zile în brațe cînd o scoate afară și-o aducea în casă, ca pe un copil, fiindu-și mai grea decît Liana cea mică, și unghiile i se învînețiseră. Semnele binecunoscute, dar ce era ciudat, ochii ei priveau în același punct nedefinit, cu lucirea aceea de om beat sau nebun, cînd-o încordare care-i aminti prima întîlnire cu moartea, pe cîmp, fața dezertorului său evadatului ce-a fost, sfîrșit la picioarele ei cu aceeași încordare supraomenească pe față parcă ar fi vrut să înțeleagă în ultima clipă lucrul acela straniu și de nepătruns care era însăși viața și moartea sa. Stringe fotografia în mîna ei, dar e un gest mecanic, ea nu știe nimic, își spune și eu n-am cum să fac să pătrund pînă la constința ei. Intră în beția morfinei, ar fi momentul să scot babele din casă. Îi trecu prin cap — l-am lăsat singur pe Andrei cu fetița, nici nu știu cum s-a descurcat, nu-l văd în rol de dădăc, deși m-ar place Liana să fie a mea și să-l văd pe el cum... Ce timpine! Ce idioțenie! Îmi mai trec prin cap! Se spunea că bărbății care intră în raze lor, de simpatie a copiilor, sint cei mai buni bărbăți. Prostii! Unde-i Silvia? În tot cazul ar trebui să ies, să văd ce-i cu ei, să-l caut și pe Nelu, suferă cu adevărat — își spuse — ar fi momentul să-și spune — ei și vrău să se ndepărțeze de lîngă pat, să iasă, dar bătrîna o simți și-o strigă din nou.

— Ce mai vrei? se răsti la ea. Am treabă. Nu pot sta numai cu dumneața.

— Adă-l pe Miluță — șopti bătrîna. Cheamă copilul.

„Aurezi” — vru să-i strige, dar se stăpîni.

— Strigă-l — șopti bătrîna și încercă să se ridice din pat. Se joacă pe afară. Vezi să nu fie desculț și să răcească.

— Da, da, bine. Mă duc să văd — spuse Negostina și ieșind o simți lîngă ea pe Silvia, încindu-se de plîns.

— Of, of, of, așa a murit și tata — se vălcări ea. A chemat pînă în ultima clipă fetița, dar nu i-am adus-o. Mă temeam să nu se molipsească. Se zice că nu, dar așa

mai temeam că am dus-o de-acasă trei zile pînă a murit.

— „Esti o timpită și-o nenorocită — vru să-i strige și el. Toți sintem niște bieți timpîți nenorociti. Trăim și nu știm de ce, murim și ne mai agățăm de iluzii. O să mă duc de-a dreptul la Andrei să-i spun să mă ia și să mă ducă de-aici. Nu mai pot. Și va trebui să mă dau și ochii cu popa acum. Am făcut foc în camera cealaltă. Sint acolo. Probabil bea tulc cu popa și discută politică. Tuică, sau Andrei a scos o sticlă de whisky, să-l înnebunească. Trebuie s-o invit și pe Silvia. Bărbatu-s-o en-ndrăgostit de mine și ea

braz! Dacă mai îndrăznește vreuna le dau pe toate afară. Uite-le cum dau buzna de dincolo! Au lăsat-o singură pe soacră-mea și se-mping la pomană! Pomană înaintea de-a muri, ce-o să fie după aceea — își spuse și ce-o irita era că le vedea pe toate înstăpînite în casă, vioaie și vorbărețe — ultima apăru Fătărica și se așeză într-un ungher pe mincinate, c-a-un morman de plăcinte și salami, adunat în fată — parcă ea nici nu mai exista. Și se simți într-adevăr de prisos, fără nici un rost, străină în propria ei casă, mai străină decît toate străinele aceea care dirijau acum totul.

R. LADEA — sculptură (detaliu)

știe, dar nu-i chiar atît de proastă cum vrea să pară cînd se prefacă că n-a simțit nimic. Știe că-și iubeste atît de mult fetița, mai mult decît pe el, mai mult decît orice pe lume, că niciodată și nu va fi în stare să facă nimic și oricum nu-i genul meu, să fie și cel mai liber om din lume și cu tichie de mîrgăritar pe deasupra!

— Stăpînește-te Silvia, ce dumnezeu? o dojeni. Te-am văzut curioasă, de asta te-am lăsat, dar nu trebuia să intri la ea. Asta ar mai lipsi acum să te vadă fetița.

Fetița dezbrăcată de paltonaș, într-o rochiță albastră de catifea, ținea pușiorii la frunte cu cîte-un deget ridicat și țopăia prin casă, încercîndu-se prin fustele babelor, făcînd-o pe veștrita: Tupa-tupa-tupa! Sint vervețita țupa-tupa — striga. Nici nu se simțise de intrarea mamei și și a ei. Era absorbită cu totul de joc, o încînta lumea străină din jur, bătrînelor înbrăcate în negru toline, pe care le lavete, pe scaune, umplînd camera sau foindu-se în ci-colo, cu păhărele de tuică în mînă, cu cîte o plăcintă, molfîind zgomotos. Se spunea printre ele topmot meru cu degetele ridicate la frunte, ca print-o pădure ciudată, cu copaci scorburoși, plini de dihană și primărie și cînd, fără s-o observe, vreuna din bătrîne dădea peste ea, se prefăcea că se sperie, țipa ascuțit, cu glasul ei de clopotel și se pitea lîngă genunchiul lui Andrei, sub masă. Andrei parcă intrase și el în mintea fetiței — era evident că se plictesese cu popa și, intrerupîndu-se sau intrerupîndu-l pe prot, se apleca deasupra, o mîngîia pe păr și-o întreba ce-a speriat-o, scotînd o pușcă închipuită, ducînd-o la ochi și trăgînd în direcția uneia sau alteia dintre babe: pac-pac! Gata, veștrita! L-am împușcat pe lup!

„Bătrîne afulisite” — își spuse Negostina. Au dat că-i rost de mîncare și de băutură — salamuț și țuica le-a adus Nelu — și-mi mai aruncă și răutățile lor în o-

Una din ele, o vecină pe care o lăsase în casă cînd fusese cu bătrîna la spital, la București (prietebeste bună de-a soacră-si, poate cea mai bună, din cele peste un sfert de sat pe care le avea rude sau prietene), povestea c-un glas cîntător și plin de monotonie cum povestesc femeile trecute de virsta orgoliului de-a se vrea ascultate. Mai mult ca pentru sine:

— Vin eu de la fermă, de la vîtișoare — povestea — că i-am ajutat lui gineri-miu să le mulgă de dimineată, dacă n-o aprobat adunarea generală să bage mulgă mecanic, c-o zis că-i lux și el, de, mai apucat, și hojma cu trabucun-gură, nu-l suferă vacile, că-s parte femeiască și-s mai gingase... și cum vin, zic, mîncînc și dacă s-au dus puterile s-au dus... zic, lasă că trec pe la lița Maria după aceea, să-mă întînd puțin ciolanele să nu mă mai doară alita, că parcă m-a intrat os prin os cît am stat aplecată lîngă doniță și cum pun capul pe pernă, nici bine nu-nchid ochii că adorm buseam, parcă mă-ngrop în fundul pămîntului... și ce credeți că vîdez? Se făcea, se făcea așa. Se făcea că mergeam pe un cîmp negru și-i lucrul știut: cîmp negru de-îi vîsa, scribă arată. Mă duceam cu lița Maria la țîrg cu trăistile în spinare și pășeam pe-o arătură... — Era cîmp sau era arătură? o intrerupse femeia ceacără.

— Întîi era cîmp, pe urmă arătură. — Asta nu-i bine — comentă ceacăra.

— Da eu am zis că-i bine! se miră bătrîna. Cum să fie bine! Mergeam cu trăistile în spinare și lița Maria ducea schimburi curate lui Miluță, băietului mort în războiul cu nemții. Ați văzut cum îl striga. Înseamnă că i-s-a arătat și ei și-o cheamă la el și dacă l-a văzut mic, cum era cînd era mic, înseamnă că n-o avut păcate și-i lînger. Are cine o duce de mină, s-o treacă vamile. Și cum mer-

giam și urcam un deal am intrat într-o pădure și lița Maria zorea să ne oprim să culegem bureți, M-am trezit și i-am povestit fetei, dar ea zice că astea-s prostii, Ce prostii! Cum să fie prostii!? Asta înseamnă că mi-o trimis și mie semn. Hai, gata. Pregătește-te, Aglaie. Ia-ți banii de la doi la sută și cumpără-ți zestrea. Și cum ne-am luat noi la vales bureți, mă uit în urmă și-l văd pe băietul lița Maria, pe Miluță, în cămășuți și izmănețe albe, desculț și zic: uite năinosul, s-a ținut de noi și-mi văd de treabă înainte. Am nimerit pe un loc bun, pe-o vîlăușă. Nimeriți mari, țic, albi, minceții de viermi, o să-și lîngă degetele gineri-miu, zic, că lui tare-i mai plac bureții, și mai ales hribii țigănești. Lița Maria în urma mea, tot dădea cu bătu' printre frunze și bodogănea în legea ei, vorbea cu băietu', nu eram atentă că mă grăbeam să umplu pannerul și cînd mă uit deodată, nu știu cum fac, cînd mă uit, băietu' năicieri și lița Maria se agăta de vreciori, intra și lișa din tuțe și-l striga supărată:

— Miluță! Miluță! Unde ești dragu' mami!

— Aici! Aici! răspundea băietu', dar nu era nicăieri.

— Ieși repede că nu te vad. Unde te-ai ascuns?!

— Miluță a murit, sîraca'. Un copil și are placă de marmură în centrul orașului, celăalt se ascunde, intră în vorbă bătrîna cu chip de vrăjitoare.

— Cum să se ascundă? Crezi că din vrerea lui a ajuns în lagăr?

— În lagăr a fost frate-su, Nelu, nu el. Băitanu lista care stă în spatele casei și plînge. Iaca așa a fost să fie. Singurul ei băiet și care zicea toată lumea că nu se mai întoarce, că s-o prăpădit, trăiește se-nțoarce, umbă toată lumea și-ajunge să vină, singurul dintre toți și la moartea mamei-si.

— Așa-i socoteala — conchise ceacăra. Ce țî-e scris, în frunte țî pus!

— Asta era prin postul mare, înainte de-a se îmbolnăvi — reluă cu aceeași voce stîtnă, cîntătoare și monotonă pînă la bătrînele. Doamna profsoară era la ixa-men, la Iași și lița Maria singură acasă, îi era urit și-o venit cu lucrul la mine, împletea niște mînăși de lînă țigăie. Noma, dumnezeu să-l ierte, era dispărut cînd de cînd? de începutul războiului și e-a-i împletea mînăși. Lasă că chiar să fi fost nu umbra el, cu mînășile ei, cum n-o umblat nici aistalalt, Nelu, da așa era ea: nu trece anu să nu-i împletească ceva, o pereche de colțuri, flanelă... a rămas, sipețu-i plin de lucruseora făcute de mîinile ei. Să de dai, doamnă profsoară, de pomană, să-i priască pe lumea cealaltă.

— Luați-le toate, ce să fac cu ele — spuse Negostina. Puteți să le luați cu sipet cu tot.

— Nu așa — se supără bătrîna și-o privi muștrător, clătînd din cap. Cu rînduială, maică. Este o rînduială la toate. Și să dai ce-i da cu inima împăcată, că nu-i primit. Ascultă de la mine. Și-acum dacă o venit, ea o venit așa cam pe seară. Aveam în rulă niște bostan la copt, o mîncat și s-o suit pe cuptor. Și ne-am luat și noi cu vorba, din una în alta, și dacă s-o-nțuneacă ea n-o mai plecat acasă. Am mai tăifăsuț noi cît am tăifăsuț singure în căsuța veche... poate că-i cea mai veche casa din sat, rămășiță încă de pe vremea boierescului, că gineri-miu cu fata s-au mutat și trăiesc în casă nouă, cu țîlă și arezag, n-au treabă cu mine. Nu-mi intră în casă, că le cade podu-n cap, gineri-miu, cum e înalt, nici nu încape, nici eu nu le intru, ce te și temi să calci la ei, pe covoare, să nu mînjăști sau să strici ceva... Și cum dormim noi așa, cubărite amîndouă pe cuptor, la gineri-miu era lărmălaie mare că de ar fi a fost chemat la raion și i-o dat nu știe de ce, prim, l-a dîcorat, beagă oară oară, în cap și de gîlăgie nu mă puteam odihni. Aștepam oarece iar mă trezeam și cum mă trezeam eu așa văd că se ridică și lița Maria în așternut și se uită prin casă. Ce-i, întîi Marie? Nu zice nimic. Se uită, se uită. Era întuneric, o văd că achipuie cu mina și se dă jos de pe cuptor. Se așază pe marginea patului, trage bocancii în picioare și suflă parcă ar fi luat-o cineva la goană, cu pietrotroie în schinare, să urce un deal. Ce-i, întîi Marie? Te duce acasă? Nu poți dormi de balamuc și gîlăgie asta. Nu, zice. Mă duc să-l caut pe Toma. L-am vădat și mă chema prin via. Unde să-l caut, zic. Ia te cu lumea — și mă dau și eu jos de pe cuptor, disprețuindu-l așa cum mă găseam. Zic, ce-i tu ea, aiurește. Unde să se pornească noaptea, în puterea nopții? ! Dă-mi cociorva, zice, și

văd că se-nchină la icoane. Ce să faci cu cociorva? Să mă apăr de duhurile necurate. Păi unde vrei să mergi? Trebuie să trec prin pădure să ajung la baba Letferoaria. Baba Letferoaria a pășit peste suta de ani, de cînd am păucat-o eu și-o în minte tot bătrînă era și cu de asta se ține, ca și Fătărica noastră, că Fătărica, ea te spuna și ea, a nimerit la ea cu pomana, cînd l-a luat casa foc și la ea a stat pînă hăt încoace, după război, pe vremea secetei cînd a pornit în lume să facă vrăji și deschitete învățate de la baba Letferoaria. Astea acu' se știu, da nu se știe ce adevărat făcăt baba Letferoaria se descurtecele ei, că ieșea goală în mieza pădurii, băga nouă penă într-un stejar și lua mana de la vaci.

— Fătărica de asta nu știe... — N-o învățat-o cu mi era proastă baba Letferoaria...

— Da oare la lița Maria n-ar mai trebui să se ducă cineva? A rămas singură.

— Las-o să doarmă. A dormit. Isprăvesc ce-ai început și ne-om duce după aceea...

— V-ați dus amîndouă...

— Ne-am dus amîndouă. Eu cu furca în mînă, ea cu cociorva. Am urcat dealul și ne-am oprit să ne tragem sufletul. Stăteam în virful dealului, mă uitam la ea și parcă aveam o piatră pe înimă. Doamnă, doamnă, pentru ce atîta suferință pe lume! Băitanu lista care-și plînge afară pacatele față de maică-sa, era fugit în lume. Scăpase el din lagăr, străbătuse tot pămîntul să ajungă la maică-sa și cînd a ajuns, ce, n-a împlinit nici unul și-a plecat din

nou. I-am spus și eu. Stăi, dragu' mătășii, unde te duci? Nu te-ai săturat de străini? Nu țî-a supt străinătatea atîta sufletu! Unde-i mai bine decît acasă? Și cum s-o lași tu singur pe maică-ta, biata, și să te duci? Da nici n-aveai cu cine vorbi. Parcă vorbeai la pereții. Ce vînt dăduse peste el, am zis că i-o făcut cineva farmece, vreuna pe-acolo ve unde o fost, da nu știu ce fel de farmece i-a făcut, poate dacă nu se-nțoarce la ea să nu mai ia pe alta, niciodată, că el nu-i înșurat nici acu'. Iam vedeți careva ce face, e tot pe-afară? Și cum stăteam în virful dealului s-a apucat și mi-a devaluit visul. Atunci, ca și cum ar fi sculat povestea de-o sută de ori și s-ar fi văstat de ea, preutul se ridică de la masă.

— Mă cam grăbesc — se scuza. Am și un botex la președinte și Negostina dădu din umeri. (Adică: faceți ce știți, cum vă tale capul. Bătrîna doamnă, treziiți-o, împărțășiți-o, ce mă întrebați pe mine? Nu vedeți că eu nu mai sint nimic aici?) Ce să fac, datoria — se scuza preutul dînd mîna foarte ceremonios cu Andrei și trecînd pe lîngă ea, cu geanta sub braț și crucea în mînă, se inclină adînc și se-ndreptă spre ușă, dar în clipea aceea, ușa se izbi de perete și-o bătrînă se năpusti înăuntru, cu mîinile de cap:

— Mare păcat! Mare păcat! țîpă. A murit fără lumînare! Vai de sufletul ei! A dat-o gata iniecția! S-a sfîrșit! Și uitîndu-se la Negostina ca la o asasină, în cepu să bocească prelung, sfîșîndu-i urechile.

GEORGE ALROIU

marea întoarcere

De unde pleacă oamenii la început cînd seamănă cu niște copii rămîne cite o adîncitură în pămînt în care soarele bate cu măciuca de foc și bălărește țărîna

ca să nu mai crească nimic. Oamenii plecați dintr-o parte în alta a pămîntului; lagărul puderoz de adîncituri pe întinderi bulgării rămîn sterpi iar în pielea lor tăbăciță se aud tobele arsurii. Plînge pe umerii lor dumnezeu lacrimile lui rămîn prionite pe umeri și ei se trezesc cu cite a trăistă în spinare de care nimeni nu-și aduce aminte. Acolo-sî string iubirile și dorm cu ele sub cap în fiecare noapte. Li se jerepesc tălpile și ei își culcă pielea cu migală pe drumuri îndesînd-o în trăistă. Li se umple trăista și încep să cînte dureros incît își zdrăcesc genunchii. Numai așa află ei drumul care să-i ducă înapoi și fiecare-și poartă cu sfințenie trăista ca s-o dîșere în adîncitura lui de pămînt. Abia atunci pieptul li se umflă și alegoră liberi prin lume însă ucele, înfel, după aceea încep să uite de ei înșiși.

la marginea satului

La marginea satului în serile cu scripeți în lună e un singur drum fără sfîrșit tors de ficale zodiei cu lăcașul în ridurile telorilor stînce. Se-aude chemarea fiicelor trei în urechile mari ale bărbatilor se-aude ca o prăburse de mere de aur la capatul primului hotar răsărînd. Ies din case bărbății cu urechile atîrînd pînă la pămîntul gretos, ies din case, po furți, strecurîndu-se cu cite o lipie citi roata de car în spinare sare marginea satului și spre sfîrșitul lui. Creșeau șanturile împotriva drumurilor răserucile se învîrtăre la pămînt și-i trînteau asemănărele la pămînt de se auzea pînă în sarmul femeilor. Ele luau atunci copii în cîrcă și ocoleau casele împrejur pînă la cîntina și le făceau să umble. Murdăriți de noroi, bărbății ieșeau în cîmpie, parcă încordăți, aplecați înainte cu aerul curgîndu-le pe grumajii rigidi și dușmănoși ca niște hamuri care rod. Cînd s-au uitat înapoi însă fiecare trăgea de casa lui ieșită la marginea satului cu femeia și copiii pe prispă iar casa răcica cu tălpile pămîntului.

drumul robilor

Pe lîngă Drumul Robilor se-aude zornăitul drumului curgînd din căruțele vechi ca scheletale de păsări arhaice. Merch fără cai, fără boi, alunecînd pe sudoarea cerească din calca robilor. Laitrele mașine, stelele în jurul rotilor ameteșe. Sub covilii muntenii se clatină-n barbă trazuindu-se cînd roata izbetește un luecătăr pe jumătate coapt în caliorul drumului. Luanțică femeie trăgîndu-se din noaptea înabașuț calcă pe gemetele bundeii și scheauă legat după căruța cu ochii lacrimoși înștrănatul ciine. Strigă unul răgușit de dor:

— Hai la mere, țaiță, hai la mere! — Ies la Drumul Robilor misterioși copii îfinînd ascunși sub haină țîfleşii de porumb.

i-o lua în nume de rău. Hotărîsem împreună cu inginerul de mase plastice să ne linem cît mai fidel de modelul pe care natura ni-l pusese la dispoziție și în acest scop mă apucai să studiez cu rîvnă anatomia. În scurt timp eram entuziasmat! Nu era posibil să executî un număr mai mare de mișcări cu atît de puține mijloace, ca atare era absurd să căutăm alte soluții.

Inginerul Modest nu era un cîrpaș în meserie. Deși trebuia să-i scoți vorba din gură cu clește, fu cuprins de o adevărată pasiune pentru sarcina ce-l încredințasem și, mai curînd decît mă așteptam, îmi aduse scheletul Cristinei în atelier. Era desigur cel mai delicat schelet pe care-l văzusem vreodată! Intocmit din tuburi foarte usoare și foarte rezistente, prin interiorul cărora puteam trece o multitudine de fire electrice, avea articulațiile cu crepel, posîndînto calități ale ligamentelor corpului omeneș. Apoi venea rîndul sistemului muscular, confecționat dintr-un material plastic fibros, și avarăm destulă bătaie de cap pînă să echilibrăm toți mușchii antagoniști. Când încheiată Cristina își bătușe joc, auzîndu-i pe umăr un cerceaf, drept giurgiu, și punîndu-i în mină o mătura, dar aspectul propriului său corp jupuit de piele, i se pără hîduș.

— Parcă sa intra într-o măcelărie, murmura ea de cite ori dădea cu ochii de ebosul femur cibernetic. Bag-o după paravan să n-o mai vad. ! Vai, ce urît e omul, dragul meu! Mă tom că ai să înțetezi de a mă mai iubi... !

O asiguram că am s-o iubesc toată viața. Pe mine acel trup ne-terminat nu mă îndușoarea de fel. Erau acolo toate principie

logicii și ale fizicii, aplicate la materia cea mai nobilă. Abia așteptam să-i imprim cele dinții noțiunii, s-o fac să miște, să răspundă la ordinele creierului electronic.

Bineînțeles că femeia noastră cibernetică nu era o imitație a naturii. Ea n-avea nevoie de circulație, de digestie, de respirație. În abdomen fixasem sediul mecanismelor de execuție, centrul mișcărilor elementare și complexe, centrul echilibrului sau homeostatal. În cap hotărîsem să monteș aparatele de culegere și prelucrare a informațiilor primite și a sensuțiilor, iar în piept urma să-i instaleș memoria. Drept combustibil foloseam o mi-nusculeă pilă nucleară instalată în cea de-a doua vertebră lombară și avînd o durată practic nelimitată. În afară de asta fiecare mișcare crea, un secundar diverse curente de inducție, iar cîtiva porți erau specializați să colecteze căldura din atmosferă și să o transforme în energie. Printu-un dispozitiv aproape invizibil o puteam pune la priză în timpul nopții și în felul acesta își încărca bateriile instalate în clavicule și în regiunea coccigului.

Cea mai dificilă operație fu instalarea epidermei. Ai opte ei cit și Modest muncirăm aproape două săptămîni zi și noapte și Cristina era nevoită să se certe cu noi, cînd voia să ne hotărască să mergem la masă.

— Și, într-o bună zi dîgă noastră era gata!

— Îți mărturisesc dragă redactorule că, după ce făcurăm ultima sutură ne privirăm amîndoi fără grai. Era atît de minunată această Maia desnuda, atît de reală, incît, fără vrerea noastră, noi, creatorii ei, ne simțeam intimidăți. Ne trezi din visare vocea Cristinei!

— Ah! Sint gata în sfîrșit! Vai ce draguț! Dar picioarele mi-le-ai făcut mai groase decît în realitate!

M-am întors către inginerul de mase plastice și mi-am vrut să-l îmbrățiesc. El mesteca furios acea pastă oribilă și cînd văzu că mă îndreptă spre dînsul se feri din drum și plecă fără nici un cuvînt, trîntînd ușa cu putere în urma lui. Cristina se repezi

după el voind să-l aducă înapoi... Rămăsele singur cu statura. Ceva straniu încoțea în sufletul meu! O bucurie imensă și atît de cunoscută: bucuria constructorului în fața opereii sale! În astfel de clipe înlețeam mai bine decît oricînd mitul lui Pygmalion! Numai acele lucruri pe care le facem cu nepăsare ne par moarte și fără sens. Dar înțeles că înțelesul artistului nu poate să nu se comunice și opereii sale. Galathea mea aici, la un metru în fața mea, și, o clipă, îmi pără mai frumoasă decît femeia după care o modelasem, deoarece o puteam împodobi cu toate darurile imaginatiei mele.

Îi acoperii mîșnal umerii cu un sal găsit la indemnă. Gestul n-avea nici un rost, dar în seara aceea mă simțeam prea obosit pentru a sta să-mi analizez toate acțiunile. Îmi aprinses o țigară așteptînd pe Crist

parisul lui mihăescu

Cu o peniță înmuiată în tuș și cu trei crete colorate, Mihăescu mi-a evocat Parisul într-un bloc-notes. Vă amintiți versurile lui Francis Carco?

Sur les quais le long de la Seine,
A Montmartre, près des moulins.
Mes souvenirs entrent en scène..

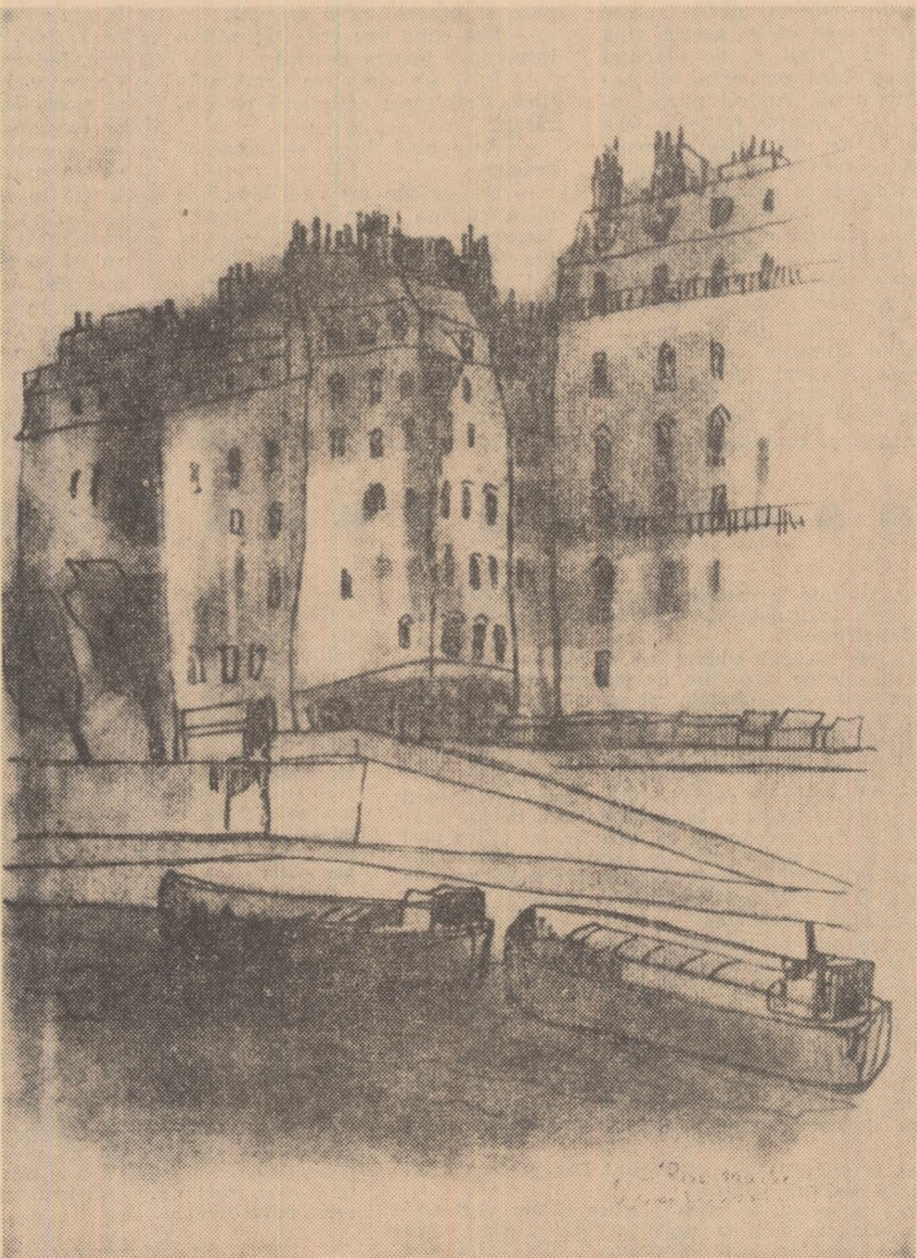
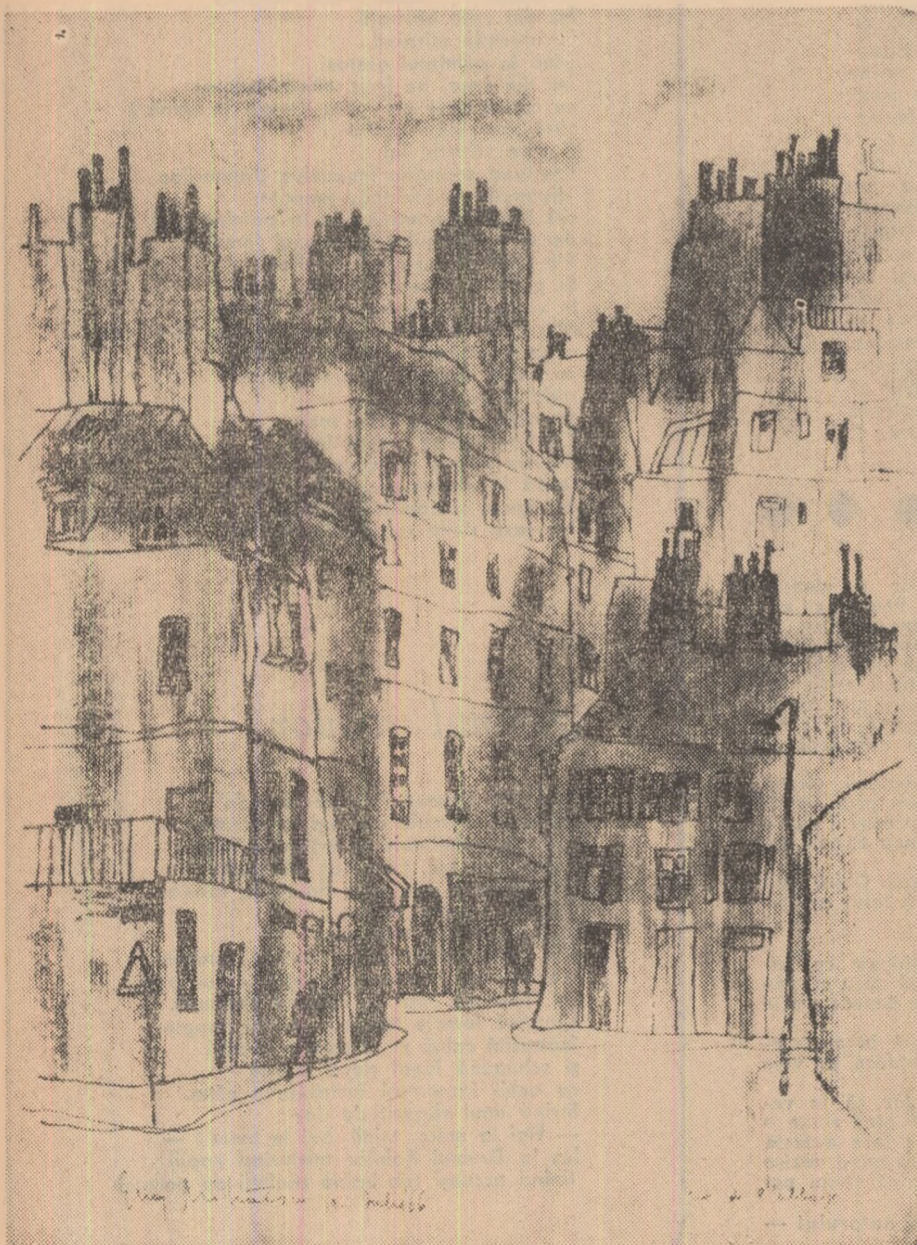
E Parisul lui Mallarmé, al lui Barrés, și al lui Whistler din evocările spirituale ale lui Léon Daudet, Parisul învăluit în ceață și ploaie, Parisul văzut de sus de la Sacre Coeur sub perdeaua fumurilor cenușii, albe, roșii, opaline, negre și azurii, cîntate de Charpentier, care le compara cu niște pisici, Parisul acelor faimoase cavouri literare ce mai nasc și astăzi genii.

Nu știu cît din spiritualitatea orașului lumină a trecut în liniile subtile ale pictorului nostru, îmi ajunge că el a înțeles farmecul nemuritoarelor ziduri și l-a transcris cu o mîină sigură în caet. Este o mărturie de mare preț, o surpriză și o restituire. Iată aglomerarea de etaje ciupite de timp, iată acoperișurile sub cerul violet, iată ulițele strimte cu felinarele lor, iată cafenelele cu perdele tărcate, iată fluviul acesta viu, cu micile lui bastimente cîntătoare, plimbînd midinete îndrăgostite și turiști lacomi de senzații, iată basilicile ieșind din eternitate înaintea noastră, iată treptele Parisului pe care se cînta în cor:

Nic, Nac, Nac muse
Chez le père Lunette
Nic, Nac, Nac muse
Y a du bon vin...

Este Parisul tuturor marilor artiști, Parisul cîntat ca o iubită, Parisul etern, descris cu trăsături ferme de un român plin de talent pe care vi-l recomand cu căldură.

EUGEN BARBU

lirică ucrainiană

VITALI KOROTICI

noi traiectorii

Noi lăsăm moștenire versuri
Și tremuri ultra-rapide.
Noi traiectorii de mină,
Îndreptate spre inima pămîntului.
Acel ce va căuta peste veacuri
Urmele noastre pe planetă,
Le va găsi create de noi,
Urmașii revoluțiilor.
Numai că rațiile ultrarapide
Vor fi mîncate de rugină,
Iar gîturile minelor mute
Vor fi astupate de colb.
Și corăbiile peste veacuri
Vor dormi în apele mărilor.
De neconceput, dar,
Vor pieri și tancurile.
Vor rămîne numai versurile,
Sute și sute de versuri.
Strofele vor tremura
Cum tremură porțile inimii,
Iar urmașii vor alege versurile
Împărțindu-le în plînsuri și cînturi.
Vor recunoaște minile
Și tancurile
Și cel de al douăzecilea veac.

tigrii

Tigrii dormeau dincolo de gratii,
Ca niște jucării moi și mari.
Tigrii visau niște jocuri
Nepedepsite de nimeni.
Tigrii visau carne,
Cu miros de mîini și de armă,
Visau ierburi pătate de sînge
Și mușchi oboșiți de vîntătoare,
Visau un soare galben și fierbinte
Și cărările știute numai de ei.
Tigrii visau războinici.
Tigrii plîngeau...
Tigrii dorm ca niște păpuși uriașe,
Printre gratii li se aruncă dulciuri,
Li-s pieile dubite de-un soare dedemult,
Răgete moi, roșcate, călduțe,
Iar ochii cruzete arse.
Cușca e strîmă, înăbușitoare.
Spuneți-mi, ați văzut vre-un tigru
Dincolo de gratii?

ROMAN KUDLIK

cînd umbrele noastre

Cînd umbrele noastre
Se strecoară în umbrele copacilor
prin site nevăzute,
eu nu vreau
să ies din raza acestor umbre,
deoarece copacii
sînt cei mai buni poeți...
Vreau să răsfoiesc într-una
paginile verzi ale coroanelor —
volume geniale de poezie...
(... iar tu nu rîde de mine
cu buze palide de lună !)

Copacii
sînt cei mai mari poeți,
fiindcă
strîng din atmosferă
năduful minciunii,
redînd oxigenul adevărului
plămînilor mei,
plămînilor tăi...
(... iar tu nu rîde de mine
cu gene albastre de lună !)

Unii spun :
poet poți să nu fi,
dar copacii
sînt cei mai buni călătîeni,
chiar atunci cînd se pleacă
o fac numai pentru o clipă,
îndreptîndu-se la loc...

Cînd umbrele noastre
Se strecoară în umbrele copacilor,
tu nu rîde de mine
cu umbra ta verde
de lună..

În românește de STELIAN GRUIA

Ziarul New York Times
În suplimentul duminical
din 12 septembrie a.c. al
ediției europene prezintă
cititorilor săi realizările din
țara noastră. În cele 24 de
pagini ale suplimentului
sînt expuse informații de
mare interes, în articole cu
titluri ca: „Noua geografie
economică a României” (un
scurt tablou sinoptic des-
pre suprafața și populația
țării, despre orașele princi-
pale, producțiile, etc.) „Ma-
șinile și utilajele românești
sînt exportate în 50 de
țări”, „Uzinele 1 Mai din
Ploiești — o cetate a uti-
lajului petrolifer din Româ-
nia”, „Comerțul românesc
de chimicale”, „Danubiana
— 1 000 000 de cauciucuri
anual”, „Realizări și pers-
pective ale industriei ușo-
are românești”, „Panorama
filmului românesc în 1966”
ș.a.

Editura Europa din Buda-
pesta, care și-a serbat anul
trecut douăzeci de ani de
existență, a tipărit recent
un catalog de autori tra-
duși. Conform acestuia, au
fost editate 487 opere, din

mozaic

30 limbi, însumînd peste
1 500 volume.

Un reperitoriu bogat al
editurilor îl constituiesc tra-
ducerile din literatura româ-
nă. Spicim din el cite-
va nume: Grigore Alexan-
drescu, C. Negrușan, Ion
Creangă, Macedonski, Sa-
doveanu, Arghezi, Blaga,
Rebreanu, H. Papadat-Ben-
gescu, Cezar Petrescu, Al.
Sahia, Zaharia Stancu, Eu-
sebiu Comilă, Eugen Jebe-
leanu, A. Mihale etc.

Pianul anului 1966 pre-
vede: Ionel Teodoreanu
(Medeleni), Matei Cara-
giale (Craii de Curtea Ve-
che), „Versuri alese” de
I. Pillat se găsește sub
leacșuri. În 1967 va apare
cea mai cuprinzătoare tra-
ducere maghiară a lui
Eminescu. Vor mai fi tipă-
riți: G. Călinescu („Bietul
Ioanide”), Ionel Teodorea-
nu etc.

din ineditele „orale” ale lui G. Călinescu (III)

DICTIONAR
DE ISTORIE
LITERARĂ
CONTEMPORANĂ
(addenda)

emil botta

Născut la 12.XI.1912, în Adjud-Bacău. A debutat la Biletul de papagal, în 1929. Versurile sale au fost redidate în volumul Poezii (E.L. — 1966). E actor — distins cu titlul de artist emerit.

Dacă poți afla în titlurile versurilor ale lui D. Iacobescu, în galantele sale melancolice, unele semne premonitoare lirismului lui Emil Botta, poetul Intonecutilor April ne apare azi precursor bogat nu numai al generației din care face parte un Tonesgaru sau un Geo Dumitrescu, un Stelaru sau un Caraiaru, ci cu răsfringeri certe chiar în lirica noastră cea mai nouă. Există într-adevăr la acest poet o violență inmagistică (nu doar expresivă, ca la Argezi), o sensibilitate halucinantă — firește, cu tangențe supranaturale, — o grijă de a organiza estetic halucinația, care s-au transmis. Dar pentru a-l defini în singularitatea sa, am putea spune că Emil Botta este un Edgar Poe răscălit prin pădurile Traciei, obsesia morții — a semnelor — și simbolice și alegorice — la un nivel când dureros pădurea, când feeric tragic, în aceleași păduri în care s-au desfășurat și remoniile curtenescii eminesciene. Preumbrările silvestre ale poetului bintuit de funebrele temeri sînt însoțite de apariții și invocări mitice clasice, ca în lumea lui Ariel de altminteri, sau de invocările mitice naționale, ca la autorul Corbului. În ordinea imaginilor violente, cel care se definește pe sine ca un „livid fluturător de catastrofe” ce și propune să rămână totdeauna de aceea în pădure, cu stăburile-i fatale, simte pămîntul cătinându-se ca un trapez și vede cum ceață alăptează lumea ca o lupoaică. Arborii care evadează (împind din ospicii, spinzurții ce alergic cu limba scoasă, ca niște ogari, prin ceruri, hoardele de înțepi care vor să se-nrînceze dintr-o moarte frumoașă, nimelile de culți la cingătoare — toate acestea, pe care poetul le numește un „paradis hilar”, în care el se consideră cînd paj al morții, cînd arhiepiscop terorizat de izmele întinerului vesnic, ori apostat pe care l-au tăiat stelele, nu alcătuiesc doar o poezie poetică, ci sînt vedeniile răsărite dintr-un lirism autentic, pe care curioasă formă de estetism existențial. Căci poartă stigmatul poetic adine sensibile, atari versuri: „Și un uruit prelung nu-ți sapă urechea / E viața un fel de călătorie care se plimba pe sub castani” — „Din visul hamanalilor dănuie toată / Cîntăcioră, atrec, sfîșietoare” (Moment), iar în culcerea Pe-o gură de rău, unde peisajul exterior și lăuntric se „românizează” (ie prin apariții medievale și istorice naționale, fie prin înfățișări folclorice tratate cu un admirabil gust propriu, fie printr-o luminiozitate naturistă — amenințată, ce-i drept, de vedeniile trageului personal („Săruti, lupul, April s-a născut / În vers amănălit de distanță / Cîntăcioră, atrec, sfîșietoare / Prunci să-l taie pe Irod” — Inalta Clara), gîsim și „Și înțeriți cîntăcioră, / Vestitorii unei melodiioase tragedii” (De Caelo), sau „Din pufoasele flori, / Din umila micșandă, / Se ridică în delir, o Casandă” (Muzar tragică) sau „Aerul, tremurătorul, copilul, clarul, / În aurul pinze ne înfășoară” (Aerul, tremurătorul...).

Pe o mare grătar fapt e însă, pentru un poet atât de cult delirant ca Emil Botta, același nivel micșandă și cîntăcioră în Intonecutilor April, ca și în Pe-o gură de rău. Poemul Mintuirea, din prima culcerea, invocînd balada, constituie cheia sultitească a bîntuirilor apriline sumbre, pe cînd Flul vorbind malcei sale, din culcerea a doua, atinge planurile ultime ale unui lirism și delicat și cutremurător, specific acestui dăruit cîntăcior al pămîntului și cerului între care s-a împlinit cosmicul destin al păstorului din vremuri.

I. NEGOIȚESCU

lidia bote

Născută la 16.IX.1924. A debutat în revista Tribuna. A publicat volumul Simbolismul românesc (E.L. — 1966).

După o serie de studii parțiale și pregătitoare publicate în ultimii ani, Lidia Bote (lector la Facultatea de filozofie din Cluj) a prezentat de curind un masiv volum dedicat simbolismului românesc. Autoarea, cunoscînd un imens material factual, neorodonat și în bună parte nefolosit pînă acum, trasează istoric evoluția fenomenului simbolist de la modele străine și primii cursori români pînă la preluarea și dezvoltarea acestuia de către lirica modernă, la disoluția sa ca școală constituită, încercînd, în ultima parte a volumului, o prezentare tematică și tehnică a noutăților aduse de simbolism. Acesta schemă a lucrării care presupune o investigație orizontală și alta verticală duce într-adevăr la unele repetări, cum i s-a și reproșat. Viziunea sa asupra fenomenului simbolist este dirijată în parte, acestea cerîndu-i, printre altele, o sistematizare a aspectelor teoretice și critice de critica pro și anti-simbolistă, opinii și interpretări care se prezintă în ansamblu, chiar dacă reformulate ca atare, într-o veritabilă doctrină. Că nu întodeauna aceasta a corespuns fenomenului artistic, o altceva, și autoarea semnalează cu conștiințiozitate abaterile. Un merit al lucrării îl constituie tocmai evidentia, a unor caracteristici particulare ale simbolismului românesc față de cel străin — francez în special — și de evoluția sa în România. Originea simbolismului românesc. De aici provine și necesitatea, resimțită în opera, de a crea o proprie justificare a curentului, căreia i-au dat formă și culoare diferiți emuli, de la Petică la N. Davidescu. Sondarea pe verticală a unor aspecte definitorii pentru simbolism (correspondențele, simbolul, sugestia etc.) este de natură să ofere un tablou sintoptic relevant pentru caracteristicile generale ale curentului. (Vezi: Mîndroiu, pag. 133). Lidia Bote reprezintă o interpretare, o viziune, putîndu-i-se opune altele, care vor beneficia însă de precedentul existent.

MIRCEA ANGELESCU

horia bratu

Născută la 4.XI.1927 în Galați. Este licențiat în filozofie, candidată în științe filozofice, redactor la revista Viața românească.

Vocația de publicist a lui Horia Bratu se manifestă în domeniul multiple și rîmne — filozofic, sociologic, istoric — însă ambția de seamă rămîne, neîndoielnic, critica și istoria literară. Pe acest lărm el e atras mai puțin de cronica cu obligația ei de a fi mereu în actualitate, mereu la zi, cu satisfacțiile și riscurile ce tin de eșajul afirmării sau anulării unei cărți în ordinea estetică a literaturii. Îi ispitesc valorile (autorii și operele) deosebite, intrate ca atare în conștiința publică. Mai mult decît revelația unor valori noi, îl preocupă revelarea unor sensuri noi. (Vezi: Mîndroiu, pag. 133). Lidia Bote, metoda istoriografică și criticul literar omagiu lui G. Călinescu, Kafka și critica marxistă etc.). Terenul este însă cu deosebire propice eclecticismului sau poate că, aici, eclecticismul, atunci cînd există, e mai lesne de observat. Iar la autorul pe care îl discutăm, în studiul despre Kafka, bunăoară, sau în Scrierile negre și opera epică a lui G. Călinescu, el există, dar numai în următră atenția și prin urmărirea afirmărilor referitoare la caracterul creator al actului critic: Căci critica literară e un creator de puncte de vedere noi în raport cu o operă. El o face iubită (și în același timp „criticată”) și din alte motive, înțelegă (sau respină) și din alte puncte de vedere, îl aduce noi adevărați, formează un nou prozilectism printre cititorii și oamenii pe care vechile aspecte nu-i interesau. (Viața Românească, nr. 12/1950, pag. 133). Ideea însă, ca de altfel și formularea, nu-i apartine. Facem deci, stînjînții, cunvenția trimiterii, bibliografică, omis de Horia Bratu: Mihail Halea — Despre critica literară, republicat recent în Portrete, cărți, idei, E.L.U., (pag. 234-235).

PETRE NICOLAU

poezia miturilor

(Urmare din pagina 1)

noastră actuală se află însă în ștaletan Aug. Doimas, în volumul Omul cu ochii înțepiți (1966). Miturile omnicușii plătuse de data aceasta în tro lumină stătoare: efect tainic al unei concepții de viață și poezie în care visul geometriei se dezvoltă în lumea lui, arde, va străluci. Nu e prima dată că discutăm acest coloziv erotic dintr-o miritoare și un zeu, care e frate bun cu „Lucezătorul” popular și cu „Zubătorul” eminescian. Dar Cătălina lui Radu Cărnei nu se scoțese incompatibilă, în condiția ei omenească, cu neamurirea lui Apollo, ci dimpotrivă aspirația ei de ființă efemeră la divin și apăsătoare de a-și asimila natura lui solară, ferind-o de aventura incompatibilității o așează într-o postază lirică nouă. Cele mai numeroase reprezentări mitologice din poezia

Despre opera sa critică, G. Călinescu obișnuia să spună că e un joc, o destindere între două momente de creație. Cu toate acestea, la apariția sa în cîmpul literaturii românești, lăbrăleanu nu se sfîșă să declare: „toți criticii anteriori au fost simpli precursori mai mari sau mai mici. Cu G. Călinescu începe faza criticii științifice moderne”. Astăzi, nu se poate concepe dezvoltarea criticii și a istoriei literare fără studiarea operei în materie produsă de G. Călinescu. Din acest motiv, socotim interesant de a prezenta în articolul de față o serie de inedite „orale”, care ne vor înfățișa pe G. Călinescu în postura de critic literar, estetic, critic de artă.

Sarcina noastră, de această dată, ne va fi mult ușurată, deoarece opiniile profesorului au fost exprimate în adevărate maxime, pe care le vom reproduce ca atare, înălturînd complet comentariul.

Arta e o nebulie reglată, cea mai perfidă dintre lucidități. Există, desigur, o logică a nebuliei acesteia artistice. Fițiunea însăși e o nebulie. În general vorbind. (4 octombrie 1958).

Sînt unii care înțeleg prin „imitație” copierea, facsimilizarea. Cîșpi prin idealizare, aceasta este estetica rafaelismului. „Imitație” înseamnă a crea natură, după legile generale ale naturii, creatorul fiind un demurg. (6 februarie 1960).

Grotescul e un lucru serios de la Rafael încoace. Cervantes e grotesc. Barocul e tot grotesc. Germanii și anglo-saxonii sînt grotesci, francezii sînt numai rocooco. Bufoneria e o formă nervoasă de a acoperi un suflet anormal. Pe mine mă impresionează întodeauna bufonii. Bufoneria a intrat, mai ales prin romantism, în fondul serios. Mefistofeles e un bufon. Cel mai mare bufon e Dante Alighieri. (12 decembrie 1959).

Greții au descoperit realismul. Orientalii se ocupau de o idee goală, erau simbolisți. (11 iulie 1959).

Linia cea mai generală în literatură e realismul. Linia e linie, dar literatura e un cerc. (21 martie 1959).

Artiștii mari nu pot fi decît realisți, pentru că astfel nu sînt universali. Toți autorii mărunți sînt violenți programatici. (11 iulie 1959).

E necesară înțelegerea stilistică a clasicismului și romantismului, dar trebuie să insistăm și asupra istoricității acestor termeni. Dacă, azi, un critic spune despre cineva că e romantic, face idealism. Poți fi romantic, dar numai între ghelemede. Putem admite absolutismul acestor termeni în sensul umanistic. (11 februarie 1961).

Personalitate e acela care nu se poate defini. Stilul e al comunității. Personalitatea depășește un anumite stil, fără însă să-l anuleze. (11 februarie 1961).

Shakespeare e greul Angliei. Găsești în el toată tragedia. (11 iulie 1959).

Poezia e ceva care nu-și pierde

niciodată secretul. (8 noiembrie 1958).

Adevărata poezie e a locurilor comune. Bruscheța sau umilinta de a intra pe locurile comune este partea savantă a criticii. (4 aprilie 1959).

În poezie, o dată spui totul, pe urmă trăiești din economii. (19 septembrie 1959).

În materie de limbaj, scriitorul poate cobori cît de jos, fără să rupă însă arcul care îl ține legat de cer. (25 aprilie 1959).

Critica este o caricatură, o șarjă. Criticul trebuie să îngroșeze liniile pentru a scoate în evidență anume lucruri. (12 decembrie 1959).

Criticul e un vizionar, mizează, joacă. Ibrăileanu scria puțin și cîștiga mult. E. Lovinescu scria mult și pierdea. (4 octombrie 1958).

Unii colegi de breasla au tendința de a transforma analiza critică într-un formular psihologic. Vorbesi foarte mult de generalități emotive și uită să spună un cuvînt despre ombilicul scriitorului. (12 decembrie 1959).

Un critic tînr n-ajunge la o ideologie clară decît prin culturalizare. Oricărui critic îi trebuie o mare ideologie culturală. (5 ianuarie 1961).

N-am prea văzut o femeie chirurg, deci nici critic. (12 decembrie 1959).

În critică, cel care scrie trebuie să fie superior autorului tratat. (6 februarie 1960).

Cînd criticul nu trebuie să facă praf pe cineva, — și aceasta o spune un om violent dar nu rău! (12 decembrie 1959).

În critică, analiza strict gramaticală duce la erori. (25 aprilie 1959).

Cine face recenzii este un estetician. Trebuie date verdicte în cîteva pagini. (9 mai 1959).

Din punct de vedere tehnic, un articol critic nu trebuie să spui tot. (12 decembrie 1959).

Nășile fără finețe au estetici. De pildă, nemții au multii estetici cu „Wissenschaft”. (5 noiembrie 1960).

Pitorescul e refugiu al micilor artiști. (18 februarie 1961).

Rembrandt e un portretist tenebros. Rubens e un colorist, face cărni. Femeile în vremea lui Rubens se leagă cu ște, mînceau pe săturate, intrau în îmbrăcăminte ca într-un turan feudal, și, cînd se dezbrăcau, erau niște monștri, niște păsări îndopate. (6 iunie 1959).

Preocuparea pentru folclor este, la G. Călinescu, o pasiune tardivă. Desigur, în momentul concepției Vieții lui Ion Creangă sau a Istoriei literaturii române, au fost abordate unele probleme ale literaturii populare, dar numai în limitele relațiilor ce se puteau stabili cu creația unor scriitori.

În ultimii 10-15 ani ai vieții sale, G. Călinescu, în calitate de director al Institutului de istorie literară și folclor, a trebuit să îndrumeze și să controleze munca unui sector de cercetare folclorului, sector care cuprindea cîțiva specialiști reputați. Cum superficialitatea îi repugna congenital, profesorul a început să se „documenteze”. Tomuri după tomuri erau aduse pe masă la Institut, unde G. Călinescu își confrunța impresiile sale de lector, audia benzi de magnetofon și investiga metoda folcloristicii românești și străine. Din această muncă enormă au rezultat două excelente lucrări: Estetica basmului și Arta literară în folclor. Dar nouă, cercetătorilor de la Institut, ne-a rămas pentru todeauna în minte perioada gestației acestor studii, exemplu viu de încordare intelectuală a unui om de geniu.

Așa cum am procedat și în articolele anterioare, voi alinia, mai jos, o parte din ideile pe care G. Călinescu le-a exprimat în ședințele de simbioză în legătură cu folclorul.

Urmărind să ne demonstrăm că esențială, în folclor, este partea literară, în 28 septembrie 1958, G. Călinescu spunea următoarele despre creația populară: „În ce stă creația? Elementar vorbind, avem de-a face cu un clasicism. La Bruyere punea în față pe Teofrast și îi spunea. În folclor fiecare își știe plasa. E plăcerea aceasta a banalului în care e concentrată o învățătură milenară împietrită. Piatra aceasta ia diferite culori. Așa se explică funcționalitatea folclorului (de timp).”

„Folclorul pornește din viață, el e întodeauna combatant. În folclor e n-am văzut nici misticism, nici gratulism.” — spunea G. Călinescu în 11 aprilie 1959, iar, în 12 decembrie același an, adăuga: „Frumosul

folcloric nu e abstract. Universalul se găsește o dată cu particularul. Lirica pură e naftă pură”. Din noțiunile proceselor verbale, am mai reținut o referire la teatrul popular „Teatrul de păpuși nu este principala formă a teatrului dramatic este teatrul care trece din gură în gură” — 13 iunie 1959 și o alta la basm „Femeia e autoarea basmului” — 4 octomb. 1958.

În ședința din 30 mai 1959, G. Călinescu a expus cîteva păreri despre baladă. El a precizat că e vorba de prime impresii pe care un literat le are cînd balade populare.

„În cîntecul bătrînești nu se înfîlșese șabloane, în sensul superior al cuvîntului, ca în basme. Dar se poate vorbi de locuri comune caracterologice, psihologice, epice. De pildă: mama ucisă de fiu pentru că l-a trădat, fata care se sinucide pentru că a fost rușinată de păgînir etc.”

G. Călinescu a analizat, pe text, baladele: Kira Kiralina, Badiul, O-prisanu, Corbea, Miu, Ciupăgel, Iancu Jianu, Iovan Iorgovan, Oancea.

„Inițial, balada povestește un fapt foarte actual. Ulterior, avem de-a face cu reactualizări. De pildă, nu ne putem închipui că balada Corbea a fost creată prin evocarea trecutului. E de presupus că o reactualizare a ei s-a produs în epoca hoților de codru.”

„Cîntecul bătrînești sînt cîntecul ale actualității. De exemplu Kira Kiralina e un adevărat roman al portului, la Brăila. În varianta Alexandrii, istoria la aspectul de epopee sălbatică. Variantele poetului de la Mirești sînt, de altfel, cele mai sâbe. Morala care se desprinde este că trădarea constituie crima cea mai abjectă.”

Discuția a continuat și în ziua de 6 iunie 1959.

„Oglîndirea punctului de vedere de clasă există în tot folclorul și, deci, și în balade. În linii generale, o baladă este axată pe o temă etno-umană, fixată în condiții social-economice determinate.

Baladele se cîntau în deosebi la nunți. Cîntecul bătrînești cele mai patetice au un pronunțat caracter nuptial. Tematic, multe balade conțin pagini de adevărată școală a nunții.”

„În cercetarea folclorului, nu trebuie căutat și analizat exemplarul cel mai bun. Nu perfecțiunea unei balade constituie pozitivul, ci totalitatea variantelor. Modernizarea poate să fie urită sau frumoasă, dar ea e viața folclorului.”

„Subiectul baladei Oancea e de năvălă italiană sau spaniolă, de unde se vede că „spațiul morților” nu-i chiar așa de idilic.”

„Motivul e o abstracțiune. Nu motivul circulează în timp și spațiu, ci balada.”

„Densitatea nu era inteligent, într-un anumit sens, deși era un om fin. Pornește de la un material mai restrîns, deși cunoștea mai mult, și ne scoate pe toți păștorii, cum ne scoate Alecsandri pe toți poezii.”

Unele din aprecierile lui G. Călinescu au intrat în studiul Arta literară în folclor. Desigur, noi am păstrat pe cele inedite; cîteva, doar, care ni s-au părut de o frumusețe rară, le-am reprodus, bineînțeles într-un context cu totul nou, imprimat de oralitatea expunerii profesorului nostru.

STANCU ILIN

Desen de MARCEL CHIRNOAGĂ

calitate și varietate în poezia patriotică

Condiția oricărei poezii este să aparțină într-adevăr literaturii, să aibă deci capacitatea de a provoca emoții estetice autentice, durabile. Rabatul acordat calității tematice prin supralicitarea funcției tematice (mai cu seamă în noștră) unei lirici evoluate cum e a noastră nu e, a priori, rezultat pozitiv, ori, care ar fi motivele subiective invocate. Prin ea însăși, o temă nu e mai poetică decît alta, iar un sentiment, oricît ar fi de sincer, de incontestabil, nu conferă la rîndul lui, prin el însuși, valoare unei compoziții artistice. Asta cu atât mai mult cu cît — fiind nu arareori general și etern umane — e, în chip inevitabil, propriu fiecărui individ și nu se bucură, în consecință, nici măcar de virtuțile ineditului. E absurd, de aceea, să notăm cu calificative aprobatoare o producție verificată numai pentru că ea comunică idei și simțămînt juste, atîta timp cît nu reprezintă o realitate estetică elocventă. Există, desigur, și o elocvență a nonelocventei, în sensul că un text nerealizat artistic se constituie drept probă tipică negativă, în felul ei exemplară. Dar mi se pare inutil să luăm în discuție, altele decît pentru a semnala rătăcirile de diverse naturi și nuanțe, piese lirice mediocre.

În fapt, poezia patriotică, fiind înainte de toate poezie, trebuie (sau ar trebui) să se supună aceluiași rigori estetice ca oricare alta, să evolueze în pas cu vremea, să-i preocupe pe autori la fel de serios și de adine cum îi preocupă, bunăoară, o poezie ce dezbate răscolitoarele chestiuni de ordin etic, erotic sau

filozofic, să comunice în forme cit mai personale o simțămînt înăltă la scara universalului, dar nu mai puțin o notă pronunțat originală.

O inexplicabilă prejudecată situează adesea poezia patriotică (în ciuda probelor infirmative) în rîndul creațiilor exclusiv agitatorice, pretinzînd autorilor un limbaj discursiv, retoric, declarativ. Că există și o atare poezie (nu arareori de bună calitate) e foarte adevărat. Eminescu stă dovadă. Nu trebuie ignorat însă faptul (istoria literară e revelatorie), că sentimentul dragostei de țară, ca oricare alt sentiment, poate cunoaște (și, în realitate, cunoaște!) materializări dintre cele mai diferite, nu numai în sens strict afectiv, ci și ca modalitate de comunicare emoțională. Gr. Alexandrescu, de pildă, cultiva meditația; Alecsandri prefera poezia cu implicații epice și eroice; Eminescu imblina oda cu pamfletul; Goga vibra elegiac sau izbucnea vulcanic. O anume diversitate există și în lirica patriotică actuală, dacă nu luăm în considerare (așa cum nu luăm cînd e vorba de epoci anterioare) producțiile mimetice, străine de fiorul sacru al inspirației autentice. În funcție de temperamentul celui ce dialoghează cu ea, țara, în accepția ei socialistă, se configurează în concretizări variabile, iar sentimentul se nuanțează diferentiat.

E greu să confundăm, în atari împrejurări, o poezie de Mihai Beniuc cu una de Radu Bouraeanu, un poem de Mihai Dragomir cu unul de Victor Tulbure, versul lui Geo Dumitrescu cu acela al lui Ion Brad ori Tiberiu Utan, viziunea lui Marin Sorescu cu aceea a lui Nichita Stănescu, Cezar Baltag sau

Adrian Păunescu. Unul e tumuluros, altul e reflexiv, confesiv, diafan, unul practic elocință (care nu trebuie confundată nămudecît cu retorismul), altul (tonul declarativ (care nici el nu trebuie confundat cu declarativismul), unul expresia aforistică, altul sugestia, unul metaforizant, altul este mai familiar vocabula despotobită, unul rotunjește simbolul, altul descrie pur și simplu frumuseți peisagistice, unul e evocativ, altul vizionar, unul exploatează mituri, altul e demitizant, unul, în fine, comunică direct emoțiile ce-l stăpînesc, altul concentrează totul în jurul unei idei centrale, ea însăși grăitoare prin ineditul ei. Oda pămîntului meu a lui Mihai Dragomir, piesă reprezentativă (prin cîteva secvențe ale sale) pentru lirica patriotică panoramică, ființează astfel alături de poemul lui Marin Sorescu în care Eminescu este definit ca sinteză necesară a României; imnul Tării mele de Victor Tulbure stă (din aceeași perspectivă a diversității) alături de versurile ineditate de Labis sau de Adrian Păunescu Miștel, ori de Nichita Stănescu lui Ion, creator de bunuri materiale și spirituale românești. Și exemplarele pot fi, din ferice, sensibile înmulțite, atestînd fiecare neabdicarea autorilor de la ceea ce reprezintă, în contextul literaturii noastre, specificul lor, tîmbrul lor particular. E, de altfel, una din căile verificate prin care poezia patriotică, manifestare firească a unui sentiment uman dintre cele mai trănice, poate cunoaște eflorescența binemerită, înfrîngînd pericolul unilateralizării și al epigonismului.

Eflorescența aceasta e înlesnită

AUREL MARTIN

ARTE

„Oedip”

DUMITRU PASIMA

IOSIF KRIJANOVSKY: „Compoziție”

iosif krijanovsky ■ dumitru pasima

Ultimul vernisaj de la Galeria „Kallinderu”, petrecut după un inexplicabil relache de câteva luni, readuce în actualitate o poartă de acces către afirmare, o sală de expoziții dedicată cu precădere celor mai tineri pictori și sculptori, absolvenți din ultimii ani ai Institutului.

Luând act, aici, de ceea ce se anunță — sau nu! — „de viitor” în plastica noastră, vom observa de asemenea nivelul la care, în momentul de față, omologările teoretice și practice, ale acestor dispuțate arte, sînt asimilate de noile promoții de artiști.

Impresionează favorabil, în tablourile lui Krijanovsky, o anume omogenitate de ritm, de limbaj. O anume nemulțumire de sine conferă fiecărui tablou, fiecărui subiect, amprenta unui dialog sensibil și inteligent cu potențele expresive ale culorii și suprafeței. Tratează aparent în maniera colajului, refractare prin structură convențională iluzii de volum, lucrările sale se încumetă spre resurse de via-gare și echilibru cromatic de o a-nume esențialitate. Concepte ca secțiuni transversale, prin mediana culorii sau o impresie, asemenea lucrări pre-supun stăpînirea prealabilă a alfa-betului „obișnuit” — a căruia îndelun-

gă rodare nu înseamnă întotdeauna uzaj —, exercițiul îndelung al deduc-ției plastice. Un asemenea „spirit de-ductiv”, care nu urmărește nici esen-țializarea rigidă, nici aplatarea stilizării, păstrează în cazul de față, mai totdeauna, o ascendență emoțio-nală, o notă de poezie și meditație.

Nota de autenticitate pe care o degajă tablourile în ansamblu vine și dintr-aceea că pictorul explorează cu precădere valori afective lipsite de spectaculos, dar de o anume suges-tivitate. Portretele, de pildă, degajă o simplitate robustă, o franchețe nedimi-simulată. Aplecat îndeobște spre coti-dian (cu două-trei valoroase excep-ții, parafaze pe temă literară), pen-e-lul asociază culorii și formelor un vag sentiment de durată. Scuturată de gradatia tonului — menit a parafraza spațialitatea subiectelor — culoarea freacătoasă larg. Cînd simplificările a-ving la maximum, sînt lăsată să vor-bească cele mai elementare echiva-lențe plastice ale ideii (larna sub ză-padă, Umbra, Mama). Alteori confi-nutul se configurează prin compoziții de o relativă complexitate (Mare dis-tanță, Poveste nordică, Societate).

Pictura lui Krijanovsky propune a-deesea rezolvări ingenioase, originale, în care se întrevede dorința artistului

de a trece printr-un neobosit filtru organic datele spiritualității pe care urmărește a o reda. Între echilibrul culorii și-al liniei din început de drum sau Putere indolată, și tensiunea dra-matică din Moment, Spațiu neadevrat sau Clipe (cu acele asprimi și catife-lări succint și vigoare consemnate), le-găturile sînt de ordin interior, mobi-litatea de gândire și intuiție fiind în-tr-un asemenea caz de bun augur.

Cînd însă dialogul — cu suprafe-țele și culoarea — devine fascinant în sine, cînd șansa cunoașterii se lasă depășită de tentația „arpeggiilor”, ceea ce cu o clipă înainte era virtute devine tunică hietată și dichisită, a-coperind însă o iluzorie lăptură de aer. Chiar dacă Veselia amatorului, să zicem, în zig-zaguri de negru și galben aurii, poate iniția cromatic într-o radiografie psihologică, miza mi se pare mult prea insignifiantă. Alăturată spumoasei parodii Marte în grădina, o asemenea lucrare își fră-dează net absența unor caractere. Pri-vilegiu care recreează ale unui penel frăm-tat de o problematică mai complexă, cele câteva „jocuri” par simple în-trospectii în resursele intime ale cu-lorii. Regretabilă mi se pare doar uzurta cu care pictorul, îndelung ci-zelator al imagini, expune — ce e drept, nu tocmai la vedere — portre-

tu, destul de aproximativ, dedicat lui Bălcescu. Dincolo de asemenea accidentale scăderi, debutul lui Krijanovsky fi-xează, în peisajul tinerei noastre pic-turi, un moment de nuanțată investi-gare plastică, de dăruire și probitate spirituală.

I-ar fi trebuit poate tinăruului sculp-tor D. Pasima ceva mai multă piatră la îndemînă, lem sau alt material definitiv, și atunci impresia vizitatoru-lui primei sale expoziții ar fi reflec-tat mai apropiat adevăratele sale in-sușiri artistice, universul în care ia-lentul său vibrează cu prospețime și acuitate.

Așa cum se prezintă acum, cu două lucrări în piatră și multe gipsuri, sculptorul e desigur handicapat. Succesele ultimilor ani (Apostol, Roman, Kassargian, Ilescu-Călinești) au fost legate nemijlocit de temeinicia elabo-rării, de „examenul” materialului de-finitiv.

Ca preluții ale unor piese vitaa-re, lucrările din expoziție — în marea majoritate portrete — recomandă un observator receptiv al expresiei fa-ciale, izbulind uneori fine penetrații în biografia spirituală a modelului (Portretul pictorului), sugestive gene-ralizări tipologice, precum Fată din

Sucevița. Împrumutînd subiectului vi-gorează unei colțuros fii al pămintu-lui, portretul lui T. Argezi rămîne totuși unilateral, opac, fără acces în universul poetului.

Ada, fata cu profil ferm, răsărit din soclu printr-o coamă prelună (a se revedea o bine cunoscută Himeră a pămintului) încearcă un pas sovăitor către compoziția de idei. Mai valo-ros, sub acest unghi, ne pare a fi blocul alb intitulat Oedip. Alături de Portretul bătrînei (piatră) acesta ex-primă poate cel mai rotund cristali-zarea unor resurse. Stilizate în chip de prora de corabie alăturare, de-asupra cărora e purtată masa unei mari su-ferințe, brațele tragediei — căușind mereu înainte spre o niciînd rea-lizată aliare — degajă forță emoțio-nală. Forță pe care, să recunoaștem, lucrări ca Pescar, Armonie ori Păsări, o dovedesc în mai mică măsură.

Confuzia între oamenii apelor și alții, în primul caz, absoluțizarea a-poi a liniei de contur — în dauna valorii volumelor, în întregul lor — răpsed unor atari gipsuri reliefu-plastic pe care ale lucrări ale lui Du-mitru Pasima îl conțin de obicei, mai ales cînd pornesc de la realități uma-ne mai definite.

MIHAI NEGULESCU

interviu cu maestra de balet tilde urseanu

În acest început de stagionă, emoțiile și pretențiile sînt din ce în ce mai mari. În forța culiselor, vorbind cu maestra de balet Tilde Urseanu despre repertoriul acestui an, am încercat să descriem câteva direcții care fac specificul perioadei ce urmează:

— După deschiderea stagiunii cu opera „Oedip” a lui George Enescu, din 25 septembrie, în câteva zile mai tîrziu — 28 septembrie — vom prezenta în premieră baletul „Frumoasa din pădurea adormită” de Cealokovski, de a căruia pregătire m-am ocupat personal, în aceleși timp în care lucrăm și la o seară de balet cuprin-zînd scurte piese preclasice alături de câteva valsuri de Strauss, spectacol a cărui premieră va avea loc aproximativ la 30 octombrie. Nu mult după aceea, vom prezenta în reluare „Petrușka” de Stravinski, balet ce a figurat în repertoriul nostru, dar din nefericire a fost abandonat. Pentru partea a doua a stagiunii maestrul Oleg Danovski a anunțat un amplu balet „Print și cerșetor” pe muzică de Laurentiu Profeta.

— Care sînt protagoniștii lucrărilor dumneavoastră?
— Pentru „Frumoasa din pădurea adormită” am ales două distribuții: Ileana Ilescu — G. Cotovelea; Alexa Mezincescu — S. Ștefănescu, ambele la fel de bine pre-gătite și de potrivite, de unde și indecizia noastră pen-tru perechea premierei. Valsurile lui Strauss le va dansa Magdalena Popa, iar „Petrușka” va fi interpre-tat alternativ de Dan Moise, Mandelina Popa, Amalia Chechulescu și Ion Tugoran, Leni Dacian, Petre Clorțea.

— Se impune deci observația că prima parte a sta-giunii va fi clasică. Baletul modern a fost oare uitat?
— Lucrările clasice de care am vorbit fac parte din repertoriul mondial coregrafic și se impun oricărui scene de balet. Pentru a le pune însă de acord cu timpul nostru, unghiul de vedere va fi modificat astfel încît acestea se vor împregna de sensuri noi, inteli-gibile și familiare nouă. Implicațiile moderne nu sînt deci excluse nici de aici. „Print și cerșetor”, pregătit de maestrul Oleg Danovski, se pare însă că va fi conce-puit în întregime ca un balet modern, în stil engle-zesc.

— Dar pentru continuarea celorlora încearcă din stagiunea precedentă, de balet modern în stil românesc, nu intenționați să începeți noi lucrări?
— As dori să montez o astfel de piesă coregrafică inspirată din viața de azi a tineretului studentesc, dar cred că planul meu va deveni realitate de-abia anul viitor, pentru că în toată această stagiune vom perse-vera în montarea succesivă a unor piese scurte ce vor putea alcătui tripticuri care pe nesimțite vor îmbogăți repertoriul nostru și astfel eșalonate nu vor deturna atenția balerinilor de la lucrări mai mari.

— La ce nivel credeți că se află acum corpul de balet, în ce măsură a progresat?
— E greu să nu fiu subiectiv, dar cred că rareori se pot pune alături atîtea balerine de elită în continuă perfecționare tehnică, alcătuit un corp de balet a cărui omogenitate și înaltă școală a fost mereu confirmată de turneele noastre peste hotare. Corpul de solisti foarte bine pregătit este și foarte numeros și cu mari posibilități. Desori e dificil să alegi un interpret fără să-i regăsești pe celălalt.

— Publicul bucureștean este obișnuit cu baletul — cu „dansul” modern mai exact — și din emulsiunile televiziunii. Ce ne-ați putea spune asupra calității acestora?

— Televiziunea ajută mult la popularizarea dansu-lui, la educarea estetică a marelui public din punct de vedere coregrafic. De aceea, îl revine o mare răspun-dere — aceea de a prezenta numele lucruri de înaltă tî-nută artistică, amănunțit pregătite și de o gust în-deciziv — atribuite cu nu todeauna sînt realizate. Ori-cum, improvizatia trebuie evitată.

După această întîlnire directă cu prima noastră scenă de balet, să reflectăm puțin pe marginea celor aflate. Lăsdă la o parte „Print și cerșetor” despre a cărui formă nu sîm încă nimic precis, premierele acestor an sînt numele stăle clasice, indiferent de viziunea core-grafică. „Frumoasa din pădurea adormită” trebuia să fie un demuș în repertoriul de balet al teatrului, iar „Petrușka” este o reluare care însă necesită un efort similar cu acela al unei lucrări noi.

Oricum ar fi, ni se pare cam puțin. Tot ceea ce mon-tează maestra Tilde Urseanu este absolut necesar pen-tru micorarea decalajului dintre tinăra noastră core-grafică și alte școli de balet de tradiție.
Repertoriul nostru restă tehnice largit cu lucrările clasice de bază, dar totodată și prima o investiga-țiune hotărîtă în planul baletului modern. În lunile octombrie și noiembrie, programul spectacolelor va fi susținut de invitații străini de la Covent Garden, Kiev, Lugoslavie, astfel că balerinii noștri eliberați de grea repertoriului curent ar putea fi solicitați mai intens chiar dacă lu-crările s-ar deslășura numai în sala de balet. Posibilitățile solistilor și ansamblului sînt mult mai mari decît au priștea s-o arate. De ce să nu spunem: se dansează puțin pentru calitatea și resursele lor, lucru care le încrezinează menținerea celui mai bun forme.

E regretabil că în secevente televiziunii — cu care maestra Tilde Urseanu a fost foarte blînd — interpret de prestigiu acceptă orice fel de apariție (pregătit sau nu) încurajînd diletanțismul și derutînd gustul public.

De ce baletul este solicitat atît de intens în divertis-mente, de ce este nevoie de această montare pe furis până a tripticurilor cînd nu se anunță lucrări mari care să continue încercările de dans modern în stil românesc începute anul trecut? Unde sînt aceste căușiri originale prin care ne aducem contribuția pe plan mon-dial la găsirea mult căutatului limbaj nou? Nu sîm în ce măsură era nevoie de un balet în stil englezesc, dar știu că era mare nevoie de cît mai multe lucrări în stil românesc care să ne asigure o notă personală în noianul experimentelor.

Maestra Tilde Urseanu ne promite o lucrare nouă, inspirată dintr-o realitate care ne este familiară. De ce să aștepte anul viitor?

„Dacă baletetele se montează și apoi sînt uitate așa cum s-a întîmplat cu „Petrușka”, în fiecare an ne vom ocupa de reluări care cer eforturi și timp egale cu ale premierei.

De ce sînt soliste pentru o creație, și nu trei, așa într-o cîntărită să poată pregăti altceva?
Este oare normal ca un balet care s-a dovedit un atît de bun reprezentant al țării noastre peste hotare să aibă un repertoriu atît de restrîns încît să nu permi-tă folosirea permanentă a tuturor solistilor săi?

Sugerăm în încheiere Teatrului de operă și balet câteva completări ale programului anunțat care să cu-prîndă în orice caz și baletul românesc al maestrei Tilde Urseanu.

IOANA-MORIȚA LOSZNIOW

DINU SĂRARU CRONICA TEATRALĂ

actorul modern

În diverse împrejurări, de la simple discuții de la ar-ticole, cronici, eseuri, inspirate sau provocate de viața teatrală, se folosește, de la o vreme, și tot mai insistent, expresia actorul modern carea îi se subînțelege, de la caz la caz, o altă sumă de accepții, fapt care, nu e de mirare, poate să pună pe gânduri și pe cel de-al șaselea „curcean” sau „soldat” sau „om din popor”.

Nu e însă în intenția mea să stabilesc, în cele ce urmează, un „catehism al bunului actor modern”, nici să epuizez datele unei probleme atît de complexe, dar căreia numai aparent, prin frecvența amintirii ei, i se acordă importanța și teoretică și practică ce o presupune. Adevărul este că o oarecare agilitate s-a produs în rîndurile interpretilor, mulți dintre ei de-a-lungă decăz care a făcut la noi, în urmă cu decenii, gloria lui Aristide Demetriad. Ceea ce înseamnă că noțiunea de actor modern nu se referă, cu precădere, la teatrul contemporan. Ceea ce înseamnă, deci, că nici drama lui Schiller nu mai poate rămîne apanajul actorului de tip Notara, care stoarcă lacrimile parterului, loșilor și baloanelor, prin mijlocirea unui glas patetic, sfîșietor în tremolo-urile sale, savant distribuite și conduse vocal. Notara a fost un foarte mare actor al timpului său și atunci cînd apărea pe scenă el intruchupa, fără îndoială, ca și Demetriad, cerințele actorului modern pentru spec-tolul său entuziasmat. Tocmai aici mi se pare a se și afla o coordonată esențială, menită să contribuie la precizarea expresiei „actorul modern”, în corespondența dintre capacitatea virtuală a unui talent și structura spirituală și intelectuală a spectatorului unei anumite epoci.

Curiozitatea spectatorului actual a crescut enorm în raport cu aceea a publicului dinaintea celui de al doilea război mondial; această curiozitate se circumscrie unui orizont științific și, în general intelectual, mult mai vast; s-a produs o maturitate, așa spune violenta, a acestui spectator; aviditatea lui de explicații suplimentare depășește, la rîndul ei, cu mult, simplul eunat al replicii sau tiradei dintr-o anumită scenă; disponibilitatea lui în planul sensibilității nu mai poate fi eucerată numai prin apelul la sentimentalitate: structura lui spirituală cunoaște azi un spor considerabil în planul logicii și lucidității; acest spectator e greu de convins cu tremolo-uri și accente patetice. Este un spectator cult, in-format, supus permanent unei adevărate presiuni a informației în cele mai diverse domenii, înclinat spre sinteze și

abstractizări, spre o anumită eliptică a procesului de gândire, astăzi mult mai rapid, mult mai apt pentru concluzii esențiale și, să recunoaștem, acest spectator e mult mai greu de impresionat.

Actorul modern nu poate face abstracție de aceste date structurale, după cum nu poate face abstracție de împrejurările noi care dictează disponibilitatea spectatorului contemporan.

Am să mă refer la trei exemple diferite, din care sper că se pot trage unele concluzii, în orice caz favorabile unei discuții necesare.

O piesă de Osborne, Dürrenmatt, Miller reclamă actorul o anumită modalitate a expresiei, a participării scenice dintr-un anumit punct de vedere diferit de acela impus de o piesă de Lovinescu sau Everac. Din nefericire, această moda-litate se reduce, de cele mai multe ori, la „americanizarea” sau „occidentalizarea” gesturilor, mișcărilor, intonațiilor, respectiv la crearea unei „atmosfera” care este, lesne de observat, de ordin formal. Actorul din „Pădurea impietată” împrumută cu ușurință felinitatea mersului lui John Wayne, o anumită blazare sceptică, mestecat indiferent al tabletei de chewing-gum, și se consideră achitat. Pentru că e mult mai greu de realizat și de tradus scenice criza de echilibru proprie eroilor acestor piese și într-o asemenea măsură încît spectatorului să i se sugereze, nu numai sentimental, ideea vidului, a izolării, a lipsei de orizont, ceea ce ar presupune, dincolo de talentul indispensabil transpunerii, o reală cunoaștere de ordin filozofic a dramei care macină constința cetățeanului simplu al unei lumi sfîșiate de contradicții insolubilabile. Pentru că diferența dintre at-mosfera care face pregnantă criza despre care am vorbit și aceea care definește criza eroului lui Horia Lovinescu din „Moartea unui artist” sau aceea a protagonistului piesei lui Paul Everac „Simple coincidente” este o diferență de ordin filozofic. Atributele de ordin formal ale unui talent, oricît de virtuoz ar fi el, nu pot face sensibilă spectatorului această diffe-rență, prin simpla accentuare a datelor anecdoticului sau a acco-lora de natură pitoresc-specifică. Principial vorbind, drama eroului lui Paul Everac, activistul sindical din „Simple coinci-dențe” nu este cu nimic mai puțin zădușitoare decît aceea din „Toti fiii mei” de Arthur Miller. Evident nu dăm aceste e-xemple pentru similitudinea lor, care nu există, ci pentru înțele-gerea mai pregnantă a ideii ce ne preocupă. Existența în so-cietatea noastră a unor condiții favorabile împlinirii umane, nu poate presupune și nu presupune din partea cetățenilor acestei societăți o stare de exaltă liniște și euforie în fața im-prejurărilor diverse ale vieții. Important, așadar, pentru un actor, este realizarea ideii de dramă, de criză — dacă rămînem la exemplarele propuse — în ceea ce acesta are esențial, defi-nitoriu pentru o anumite epocă și, mai precis, pentru o anumită conjunctură social-spirituală.

Jucînd astfel, azi, „Avarul” de Molière va trebui să observăm că spectatorul nostru nu-i mai este și nu-i mai poate fi su-ficientă reconstituirea epocii și a atmosferei social-etice care a generat un asemenea tip, într-o anumită epocă, cu atît mai mult cu cît spectatorul înțelege că este vorba de un sentiment cu valoare general-umană. Așadar, acest spectator va cere actorului, neapărat, să valorifice figura scenică a unui anume tip. Avarul, într-o asemenea măsură, care să-i dea sentimentul că participă la un rechițoriu deschis la fel de violent și azi, cu atît mai mult azi, într-o societate cum este a noastră, împotriva unei înfrîmării morale degradante. Comedia va că-păia atunci virtuții noi, actuale, datorită interpretării care ține seama, și nu poate să nu țină seama, de modul de înțele-gere, de apreciere, respectiv de atîtudinea sau de nevoia de atîtudine a spectatorului din România anul 1966. Iară aflat în plină ofensivă pentru stabilirea unui climat etic eliberat de înfrîmările pe care le generează, în condiția umană, structura antagonică a vechii societăți.

Aducînd în scenă chipurile unor personalități care au făcut gloria istoriei poporului român, actorul contemporan va trebui să se aple neapărat înarmat cu justificarea foarte riguroasă, din punct de vedere științific, a faptelor de viață care au condiționat prezența unei personalități la istorie. El va trebui de asemenea, să cunoască accepțiile contemporane ale noțiunii de eror și de personalitate care impun revitalizarea scenică a unor astfel de personaje, pentru a sîrîni în public un anume ecor de gânduri și sentimente, corespunzător viziunii contem-poranolui său.

Fiecare epocă descoperă și luminează, într-o operă sau alta noi virtuți, noi înțelesuri, noi accepții, cărora actorul modern, cu sensul de contemporan, va fi nevoit să le găsească cea mai proprie expresie scenică, prezența sa într-o distribuție de valori, dar azi de creator de valori. Într-o strînsă colaborare cu direcția regională și scenografică.

Fără a avea, cum spunea în început, sentimentul epizării unei discuții cu un obiect atît de complex, îmi permit să văd în actorul modern ael artist de vastă cultură și informație, ca-pabil nu numai să se supună cu mobilitate concepției rezial-scenografice, dar să participe direct la actul de creație pe care îl constituie spectacolul teatral, ca un factor activ și nu numai interpretativ, cu sensul limitat (în afaceri cazul din păcate) de exponenț cumințe și exclusiv foarte sensibil al punctului de vedere stabilit de direcția de scenă.

Ceea ce, firește, atrage după sine obligatî mult mai dificilă decît aceea presupuse de zbaterea pentru un nost în schemă cît mai aproape de limita maximă, menit să ducă la o pensie care să nu facă prea violentă deosebirea dintre înșteia cu care o așteptată această pensie și savurarea ei.

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHITEI (redactor-sef adjunct), I. D. BALAN (redactor-sef adjunct) MIHAI NEGULESCU, DINU SĂRARU (secretar general de redacție) VIOLETA ZAMFIRESCU.

Prezentarea grafică D. MOLDOVEANU

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51, 12.16.10.
ADMINISTRAȚIA: Soseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.33.99.

Abonamente: 13 lei — 3 luni, 26 lei — 6 luni, 52 lei — un an.

Tiparul: Combinatul Poligrafic Casa Scînteii